МРЕЖА БУДУЋНОСТИ ПРОСТОРА

МЕМБРИОН

МЕМБРИОН

ЕВОЛУТИВНИ ПРОТОТИП ПРОСТОРА

Живимо у времену убрзаних промена - промене у друштву, клими, начинима рада и живота, вредностима, економији и односу према природи и ресурсима. Град је просторна пројекција друштва једне епохе, а како се мењају његове потребе и вредности, мењају се физичка структура. Зато архитектура и урбанизам морају стварати просторе који одговарају потребама садашњости, али остају отворени за потребе будућих генерација.

Архитектура није само обликовање физичке средине, већ начин промишљања простора спремног да прихвати промену. Тамо где развој не прати промене, остају празни и деградирани простори. Они нису остатак града, већ ресурс: лимес између тренутне и потенцијалне реалности.

Екотон је место сусрета и прожимања различитих енергија - природе, друштва и изграђених структура, у чијој интеракција настаје могућност за нови развој. Локација некадашњег индустријског комплекса Стари Вулкан у Нишу представља управо такав локални екотон. На левој обали Нишаве, у близини центра, сусрећу се индустријско наслеђе, река, зелени коридори, деградиране површине и локална заједница, у зони неформалног становања. Некадашња фабрика гуме и симбол индустријског развоја града данас је фрагментисана и физички и социјално изолована. Ипак, њена близина реци, центру и постојећим структурама представља снажан ресурс за регенерацију. Вулкан треба поново активирати, али не као слику прошлости, већ као нову енергију развоја града.

Адаптивна пренамена напуштеног браунфилд подручја некадашње фабрике „Стари Вулкан“ у Нишу постаје идејно архитектонско-урбанистичко решење које из тог потенцијала ствара Мембрион - простор у настајању, нови хибридни организам који се формира на месту сусрета различитих система. Структура која не припада ни прошлости ни будућности, ни друштву искључиво ни природи, ни граду ни реци. То је простор за све.

Мембрана као основни архитектонски елемент под једним кровом повезује индустријско наслеђе, нову архитектуру, форум, зеленило и реку. Као интерфејс, а не чврста граница, подстиче ток људи, програма, енергије и активности. Нови објекат и његови конструктивни елементи су померљиви, отвориви и преградиви, па се простор може спајати, раздвајати и отварати према централном дворишту. Тако настаје флексибилна јавна платформа за изложбе и перформансе, радионице и локалну производњу, учење и рад, јавне разговоре, фестивале и различите облике окупљања. Двориште је њен просторни наставак - сцена на отвореном, место за урбане маркете, привремене инсталације и свакодневни сусрет. Променом конфигурације исти простор може преузимати различите улоге, док се сезонским отварањем успоставља континуитет између ентеријера, дворишта и реке.

Уместо ширења града и изградње нових структура, пројекат предлаже трансформацију постојећег и активирање његових неискоришћених ресурса. Еколошки концепт заснива се на регенерацији постојећег, циркуларности и минималном новом захвату: адаптивној поновној употреби индустријских структура, поново употребљеним, рециклираним и нискоугљеничним материјалима и демонтажним елементима. Мембранска конструкција је технолошки савремен и отворен систем који се може надограђивати и прилагођавати, док зелени и порозни простори, природна вентилација, сенчење и поновна употреба кишнице доприносе регенерацији микроклиме. Системи заједно формирају самоодрживу инфраструктуру која своје ресурсе поново уводи у животни циклус места.

Мембрион не посматра браунфилд као простор празнине, већ као екотон - живу зону прожимања из које настаје нови модел суживота: простор у којем се наслеђе, природа, технологија и заједница заједно стварају будућност.

САДРЖАЈ РАДА

МАПА ТРАНСФОРМАЦИЈЕ ПРОСТОРА

град као систем промена → деиндустријализација → brownfield као ресурс → наслеђе као носилац идентитета → архитектура као медијатор → флексибилност → платформа заједнице → урбана регенерација

01

ПРОМЕНА

ГРАД КАО ДИНАМИЧАН СИСТЕМ ОДНОСА

БРАУНФИЛД КАО РЕСУРС ОБНОВЕ

АРХИТЕКТУРА КАО МЕДИЈАТОР ПРОМЕНА

02

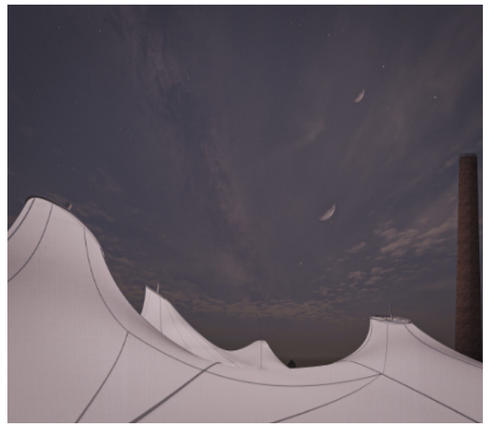
ПРОСТОР

ФРАГМЕНТИСАН ГРАД

ЗАБОРАВЉЕНА ВРЕДНОСТ НАСЛЕЂА

БРАУНФИЛД ПОДРУЧЈЕ СТАРИ ВУКЛАН КАО ПЛОДНО ТЛО

03

ВИЗИЈА

ПОСТОЈЕЋЕ КАО ОСНОВА ЗА БУДУЋИ РАЗВОЈ ГРАДА

ЕКОТОН КАО НОВИ ПРОСТОР СУСРЕТА

ХИБРИД КАО ГЕНЕРАТОР НОВОГ ЖИВОТА

04

РЕШЕЊЕ

САМООДРЖИВИ ПРОСТОР

ПРОСТОР ЗА СВЕ

ПРОСТОР БЕЗ ФИКСНИХ ГРАНИЦА

05

БУДУЋНОСТ

НОВА ВРЕДНОСТ ПОСТОЈЕЋЕГ

ЗАЈЕДНИЦА КАО НОСИЛАЦ ПРОМЕНЕ

ГРАД + ПРИРОДА КАО ОТВОРЕН СИСТЕМ

ПРИМЕР ИНСПИРАЦИЈЕ - STRIJP-S, АЈНДХОВЕН

Strijp-S у Ајндховену представља изузетан пример урбане трансформације и поновне употребе индустријске архитектуре применом методе адаптације. Некадашњи производни комплекс компаније „Philips“ постао је савремени мултифункционални центар. Историјски развој и архитектонска ревитализација овог комплекса сведоче о томе како индустријска баштина може постати витални део савременог урбаног живота, интегришући прошлост и будућност.

Историјски контекст

Слика 4.1-1: Приказ компаније Philips на разгледници из Ајдховена

Извор: Gherard Philips

Слика 4.1-2: Приказ блока Strijp-S у време експанзије Philips компаније

Извор: Strijp S - Former Philips Factory - West 8)

Претеча комплекса Strijp-S настала је 1891. године као простор за производњу стаклених сијалица, у Еммасингелу, кварту града Ајндховен. Оснивач, Gherard Philips, убрзо је добио идеју да унапреди своју производњу тиме што би осигурао независност од добављача материјала. Тако је 1916. године отворио прву фабрику стакла на овом подручју, а затим и још производних погона које су овај индустријски комплекс у оквиру Strijp-S учинле потпуно самосталним, снабдевеним производним материјалима, готовим продуктима и сопственим транспортом. Захваљујући оваквој организацији „Philips“ постаје једна од водећих технолошких компанија у свету.

Експанзија компаније довела је до временом до ширења комплекса и трансформисала Ајндховен у индустријски центар Холандије. Током већег дела 20. века, ово подручје било је срж иновативних активности, место фабрика за производњу електронских уређаја и истраживачких лабораторија. Зграде, грађене од бетона и челика, одликовале су се функционалним дизајном и модернистичком естетиком, типичном за индустријску архитектуру тог периода.

Слика 4.1-4: Складиште Philips компаније 1947. године

Извор: History - Strijp-s

Слика 4.1-5: Запослени испред складишта Philips компаније 1947године

Извор: History - Strijp-s

Овај раст капацитета фирме имао је и негативних последица за град. У периоду самг врхунца производње 1970-тих Ајдховен постаје познат у народу под називом “Заборављени град” због свих ограда, баријера и система за улаз у комплекс. Међутим, са престанком рада „Philips“-а, у овом делу града деведесетих година, комплекс постаје симбол индустријског пропадања. Празни и запуштени простори представљали су изазов, али и потенцијал за нову урбану намену.

Слика 4.1-6: Приказ стања неке од зграда компаније Philips за време почетка радова на ревитализацији комплекса

Слика 41-7: Приказ модела развоја блока Strijp-S

Визија ревитализације

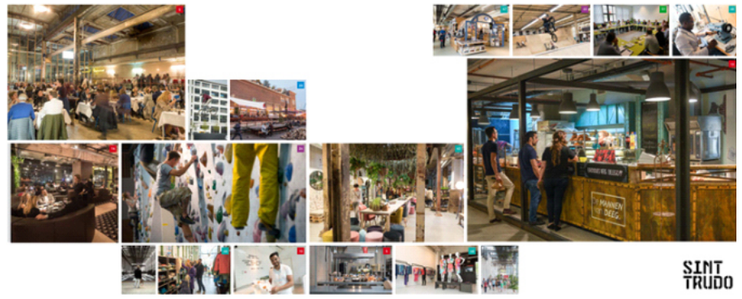
Ревитализација Strijp-S комплекса почела је почетком 21. века са циљем да се задржи историјски карактер подручја, али и да се створе услови за нове функције. Од 2002. Године Strijp-S званично не припада више Philips-у. У наредне 3 године управа града преузима иницијативу где се истиче урбаниста Adriaan Geuze из агенције West8. Он је у свом урбанистичком плану овог подручја применио принцип зонирања односно mix-used принципа и тиме је загарантовао развој Ајдховена.

Сама обнова одиграла се у четири фазе, на различитим деловима некадашњег индустријског подручја. Карактеристика свеке од њих била је да се обнова вршила према центру града, како би ово подручје што пре било интегрисано у постојеће градско ткиво.

Архитектонски приступ је био заснован на концепту адаптације објеката на простору некадашње индустријске зоне компаније „Philips“ . Идеја је била створити модерно урбано средиште које обједињује становање, рад и образовање у динамичној заједници. Овај кварт сада спаја креативност, иновације и културу, истовремено чувајући историјско наслеђе.

Кључни аспект овог процеса био је очување оригиналних архитектонских елемената. Зграде су задржале своје фабричке фасаде, велике прозоре који омогућавају природно осветљење, и индустријског стила ентеријера, са изложеним бетонским и челичним конструкцијама.

Слика 4.1-9: Сликовити приказ садржаја и активности у оквиру ревитализовано комплекса некадашње индустрије Пхилипс компаније у оквиру блока Strijp-S

Извор: Tomorrow - Strijp-s)

Данас је Strijp-S постао мултифункционално урбано подручје на површини од 27ha, које нуди разноврсне опције – од индустријских лофтова до модерних станова, док културни догађаји, ресторани и продавнице стварају живахну и разнолику заједницу. Радни простор привлачи стартапове, технолошке компаније и креативне професионалце, захваљујући инспиративном споју старих индустријских зграда и савремених радних простора. Образовни сегмент укључује престижне школе и институте, пружајући студентима прилику за креативно изражавање и допринос иновацијама.

Strijp-S би се могао описати као простор који комбинује елементе приватног и јавног, чинећи га местом за сусрете и интеракције, инспирисано концептом хетеротопије који је развио Мишел Фуко. Некада затворен простор доступан искључиво запосленима „Philips“ компаније, Strijp-S сада функционише као јавни простор са очуваним специфичностима из индустријске прошлости. Планери су се постарали да правци кретања истовремено одговарају савременим потребама и да притом очувају историју овог места. Доминантни правци формирани су пажљиво планираним зградама тако да обезбеде функционалне везе унутар комплекса али и добро промишљене везе са битним деловима града.

Овај принцип нуди спој ужурбаности и тишине, омогућавајући посетиоцима да истражују простор самостално и да се повежу с његовим специфичностима. Тако на пример, града Sixty-5 има унутрашњи простор који функционише као полазна тачка за приватне руте унутар зграде, док истовремено чини део ширег ансамбла са суседним објектима The Fizz и Next. Ови објекти задржавају индивидуалне карактеристике, али су заједнички обликовани да чине целину кроз материјализацију и дизајн.

Слика 4.1-11 и Слика 4.1-12: Приказ динамичне атмосфере у партеру блока Strijp-S за време догађаја "Dutch Design Week"

Пројекат Haasje Over, који прелази изнад Scatehall-a, представља мост између зграда и користи елементе локалне историје за стварање простора укорењеног у контексту Strijp-S. Пројекат C-West обједињује четири зграде са различитим идентитетима и полујавним функцијама, пажљиво интегрисаних у постојеће урбано ткиво. Кроз повезивање ових зграда и простора, Strijp-S се представља као динамичан и историјски богат део града.

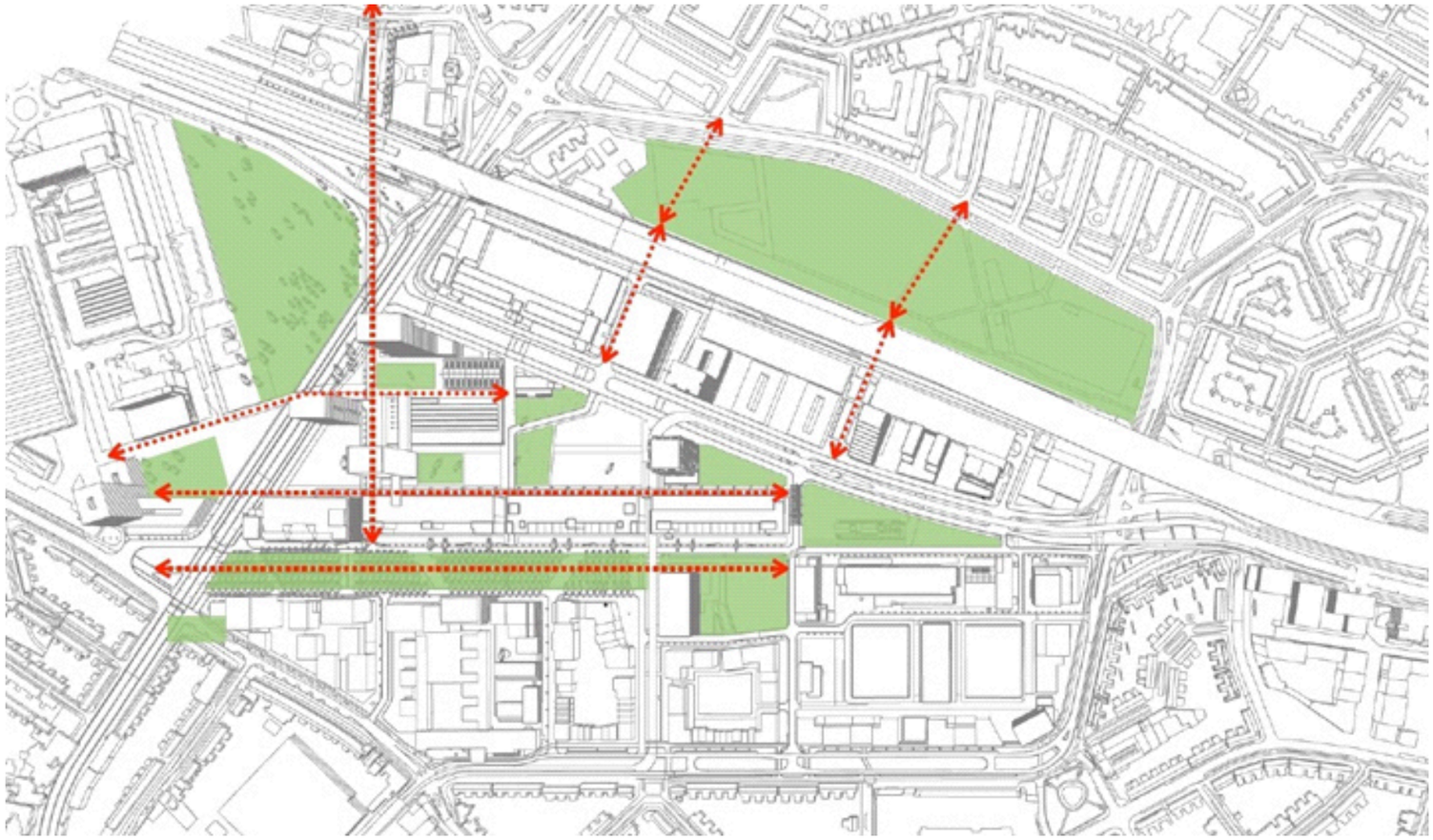

Слика 4.1-13 и Слика 4.1-14: Погледи на новопројектоване зграде у оквиру ревитализованог комплекса Strijp-S блока. На левој слици приказана је зграда са мостом

Ту су и велике монументалне грађевине које чине окосницу Strijp-S, формирају у нивоу тла такозвани троугао (између Scatehall, Kwtellhuseplein и Gherard) повезан са јужном страном Strijp-S-S. На овој јужној страни пројектовани су углавном стамбени блокови (SAS3 и Space-S). На сличан начин, стаклена зграда такође је такође исложена за успоравање саобрасаја на нивоу улице. Мапа Strijp-S-a коју је представио Geuse показује још неке од веза: два тунела испод пруге до парка на Antonie van Leeuwenhoeklaan, квадратни простор испред станице Strijp-S проширени 'Strijp-S Булте', који повезује Strijp-S и Strijp-T.

Уведена је зелена инфраструктура, а простор је отворен за пешаке и бициклисте, чим се промовишу одрживост и урбана мобилност. Јавни простори су дизајнирани тако да подстичу социјалну интеракцију и организовање догађаја. Сваке године, Strijp-S је домаћин холандске недеље дизајна (Dutch Design Week-a), што додатно доприноси његовој репутацији као креативног центра.

Слика 4.1-15: Уведена је зелена инфраструктура, а простор је отворен за пешаке и бициклисте, чиме се промовишу одрживост и

АРХИТЕКТОНСКИ ЗНАЧАЈ И НАСЛЕЂЕ

Архитектонска ревитализација Strijp-S илуструје како индустријска архитектура може постати основа за стварање савременог урбаног простора. Очување оригиналних материјала и облика омогућило је стварање визуелног идентитета који одражава историју, док су савремени додаци, попут енергетски ефикасних система и модерних интеријера, обезбедили функционалност за нове намене.

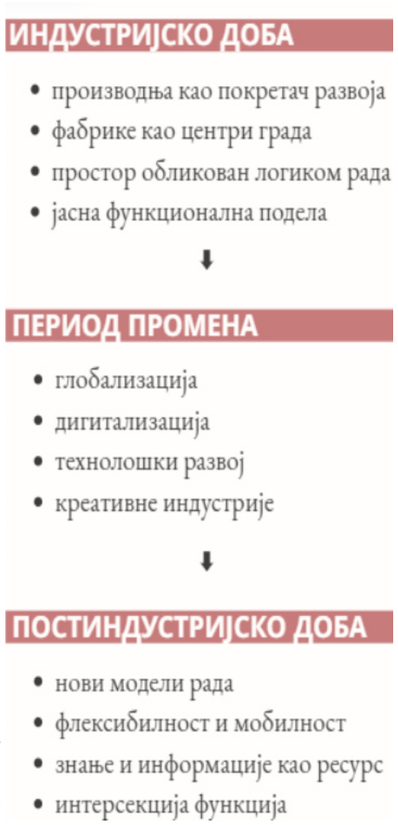
Strijp-S је данас симбол иновативног приступа урбаној обнови, инспиришући урбанисте и архитекте широм света. Као центар урбаног живота, стваралаштва и сарадње у срцу Ајндховена, овај простор представља савршену синтезу прошлости и будућности.

РЕВИТАЛИЗАЦИЈА БРАУНФИЛДА - КАО СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА САВРЕМЕНИХ ГРАДОВА

ГРАД КАО ПРОСТОРНА ПРОЈЕКЦИЈА ДРУШТВА

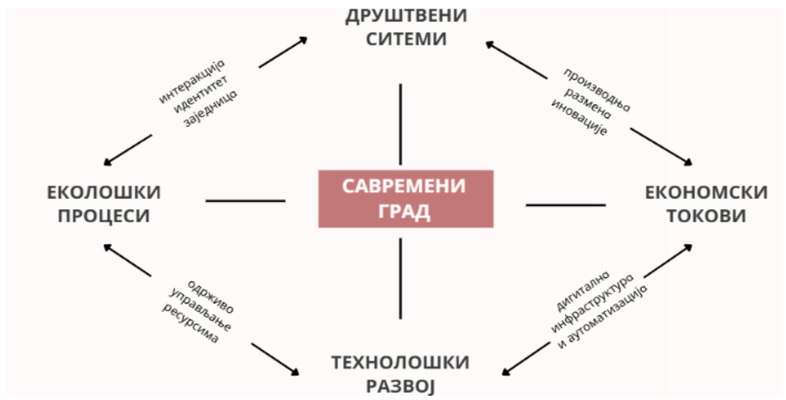
Савремено друштво суочава се са низом комплексних изазова, међу којима се издвајају климатске промене, деградација животне средине, економска нестабилност и све израженија социјална дистанцираност. У том контексту, архитектура и урбанизам превазилазе своју традиционалну улогу обликовања простора и постају активни алати у процесу решавања савремених друштвених проблема.

Полазећи од претпоставке да простор директно рефлектује стање друштва, овај рад истражује могућности унапређења квалитета живота у урбаним срединама кроз примену савремених архитектонских и урбанистичких приступа, са посебним фокусом на ревитализацију постојећих урбаних структура као стратегију која истовремено омогућава очување културно-историјског наслеђа и прилагођавање простора новим потребама друштва.

ГРАД КАО СИСТЕМ ПРОМЕНА

Град никада није статичан систем. Он је сложени организам који памти, реагује и трансформише се заједно са друштвом које га обликује. У том процесу, архитектура не представља само физички оквир свакодневице, већ активног учесника у стварању односа, идентитета и начина живота.Мотивација истраживања произлази из потребе за разумевањем односа између друштвених промена и просторне трансформације, као и из уверења да одрживи развој градова захтева интегрисани приступ који обједињује еколошке, социјалне и економске аспекте.

ДРУШТВО СЕ МЕЊА БРЖЕ ОД ПРОСТОРА

Што је друштво технолошки повезаније, то је физички простор мање коришћен.
Последица тога није само функционална празнина, већ и друштвена.
→ губе се основни елементи урбаног живота

Нови ситеми рада и друштвених вредности = Мање потребе за физичким простором

→ мање сусрета → мање интеракције → слабија заједница

ФУНКЦИЈА НЕСТАЈЕ - ФИЗИЧКА СТРУКТУРА ОСТАЈЕ

ПАРАДОКС САВРЕМЕНОГ ГРАДА

Убрзани технолошки развој и промене друштвених вредности доводе до парадокса савременог града: док се развија, истовремено оставља за собом просторе који губе своју првобитну сврху. Напуштени индустријски комплекси, познати као браунфилд локације, постају физички трагови тих промена. Ово нису само запуштени простори, већ места концентрисане енергије прошлости, рада и идентитета.

Мотивација истраживања произлази из потребе за разумевањем односа између друштвених промена и просторне трансформације, као и из уверења да одрживи развој градова захтева интегрисани приступ који обједињује еколошке, социјалне и економске аспекте.

БРАУНФИЛД КАО РЕСУРС И ПОТЕНЦИЈАЛ

Овај рад почива на ставу да браунфилд није крај једног система, већ почетак новог. Уместо да се посматра као проблем који треба уклонити, неопходно је схватити га као потенцијал који треба активирати. У том прелазу је кључ савременог архитектонског промишљања – померање фокуса са изградње ка трансформацији, са експанзије ка адаптацији, са форме ка процесу.

Архитектура се овде поставља као медијатор између прошлости и будућности. Њена улога није да брише слојеве времена, већ да их препозна и интегрише у нове просторне наративе. Управо кроз ту интерсекцију настаје нова вредност – простор који истовремено носи сећање и генерише нове могућности. Ревитализација постојећих структура тако постаје начин да се простор не враћа само функционално, већ и друштвено и културно.

МЕТОДЕ ЗАШТИТЕ ГРАЂЕВИНСКОГ НАСЛЕЂА

РЕВИТАЛИЗАЦИЈА	=	ОЖИВЉАВАЊЕ + ПОНОВНА УПОТРЕБА
АДАПТАЦИЈА	=	ПРИЛАГОЂАВАЊЕ НОВИМ ПОТРЕБАМА
КОНВЕРЗИЈА	=	ПРОМЕНА ФУНКЦИЈЕ → ПРЕНАМЕНА

АРХИТЕКТУРА КАО МЕДИЈАТОР

Савремени град захтева флексибилност. Програми више нису трајни, функције нису коначне, а потребе друштва се непрестано редефинишу. У том контексту, архитектура мора да одговори способношћу прилагођавања. Флексибилност постаје основни принцип – не само као техничко решење, већ као концептуални оквир који омогућава дуг живот простора и његову отпорност на промене.Простор постаје платформа за сусрете, размену, креативност и развој - место где се преплићу различите дисциплине, идеје и генерације.

СТАРИ ВУЛКАН КАО РЕСУРС ОБНОВЕ

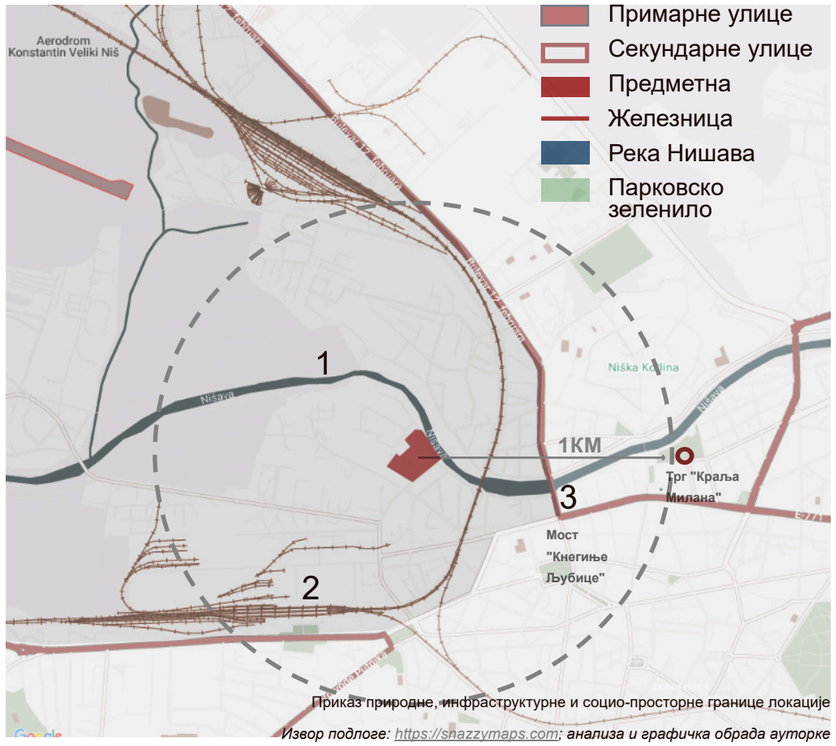
У том контексту, ревитализација некадашњег индустријског комплекса „Ђука Динић“, односно фабрике „Вулкан“ у Нишу, представља конкретну могућност примене ових принципа. Архитектонска интервенција тежи да интегрише принципе одрживости, флексибилности и очувања идентитета, повезујући постојеће индустријско наслеђе са новим културним и друштвеним потребама града.

Простор се не посматра као изоловани архитектонски објекат, већ као платформа за експеримент, сусрет, размену и стварање идеја.

ОД НАПУШТЕНЕ ИНДУСТРИЈЕ ДО НОВОГ ЕПИЦЕНТРА КУЛТУРЕ

Циљ није стварање изолованог архитектонског објекта, већ иницирање ширег процеса урбане регенерације. Архитектура овде делује као окидач – покреће промене које превазилазе границе

ПРОСТОРНА ПОЗИЦИЈА И УРБАНИ КОНТЕКСТ ЛОКАЦИЈЕ

Приказ природне, инфраструктурне и социо-просторне границе локације

Извор подлоге: https://snazzymaps.com; анализа и графичка обрада ауторке

Предметна локација индустријског комплекса „Стари Вулкан“, у оквиру некадашњег индустријског комплекса „Ђука Динић“, налази се у југозападном делу Ниша, на територији градске општине Палилула, у катастарској општини Ниш-Бубањ. Просторно посматрано, она припада ширем централном подручју града, будући да је удаљена свега око 1,3 km од Трга краља Милана, што одговара пешачкој доступности од приближно 15 минута.

Иако локација припада ширем центру, она је функционално и морфолошки изолована, што је предуслов за њено препознавање као браунфилд простора са потенцијалом за интеграцију.

Ова изолованост условљена је постојањем три јасно дефинисане границе које обликују карактер простора:

1. **природна граница** – река Нишава представља снажан природни елемент који истовремено има потенцијал као амбијентална вредност, али и делује као просторна баријера

2. **инфраструктурна граница** – железничка пруга и мост формирају инфраструктурни коридор који, иако значајан за повезивање на ширем нивоу, локално функционише као елемент сегрегације урбаног ткива.

3. **социо-просторна граница** – дуж улице Кнегиње Љубице јасно се уочава линија која раздваја уређено централно градско језгро од зоне ниже урбане уређености и деградације у којој се налази предметна локација која је сада део зоне неформално изграђеног насеља ромске заједнице.

АНАЛИЗА САОБРАЋАЈ

Саобраћајна анализа показује релативно повољан положај локације у градској мрежи, уз ограничења непосредне приступачности. Колски приступ остварује се преко улице Симе Матавуља, са везом ка широј мрежи преко Мраморске и улице Генерала Милојка Лешанина. Јавни превоз је доступан у окружењу, док пешачке везе уз кеј Нишаве представљају неискоришћен потенцијал. Железничка инфраструктура локално делује као баријера и ограничава повезаност са суседним деловима града.

АНАЛИЗА ОКРУЖЕЊА

Изграђена структура подручја је морфолошки неуједначена, настала комбинацијом планске и стихијске изградње. Присутне су различите типологије, претежно ниске и средње спратности, уз неправилну парцелацију и одступања од регулационих линија. Архитектонски квалитет је углавном низак, док се „Стари Вулкан“ издваја морфологијом, материјализацијом и положајем уз реку. Комплекс представља носилац идентитета и потенцијалну тачку будуће трансформације простора.

ПРИРОДНИ ФАКТОРИ

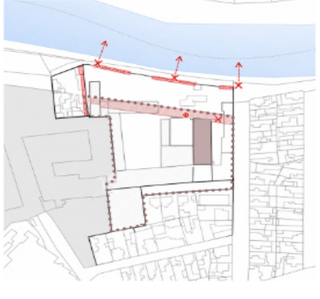

Природни услови локације су повољни: терен је претежно раван, добро осунчан и проветрен, а отвореност ка Нишави пружа квалитетне визуре и амбијенталне потенцијале. Са друге стране, дугогодишња индустријска употреба условила је деградацију земљишта и могућу контаминацију, што је важно при планирању интервенција. Зелене површине су недовољно развијене и углавном спонтане, без јасне функције и уређења.

Приказ постојећих прилаза на локацији

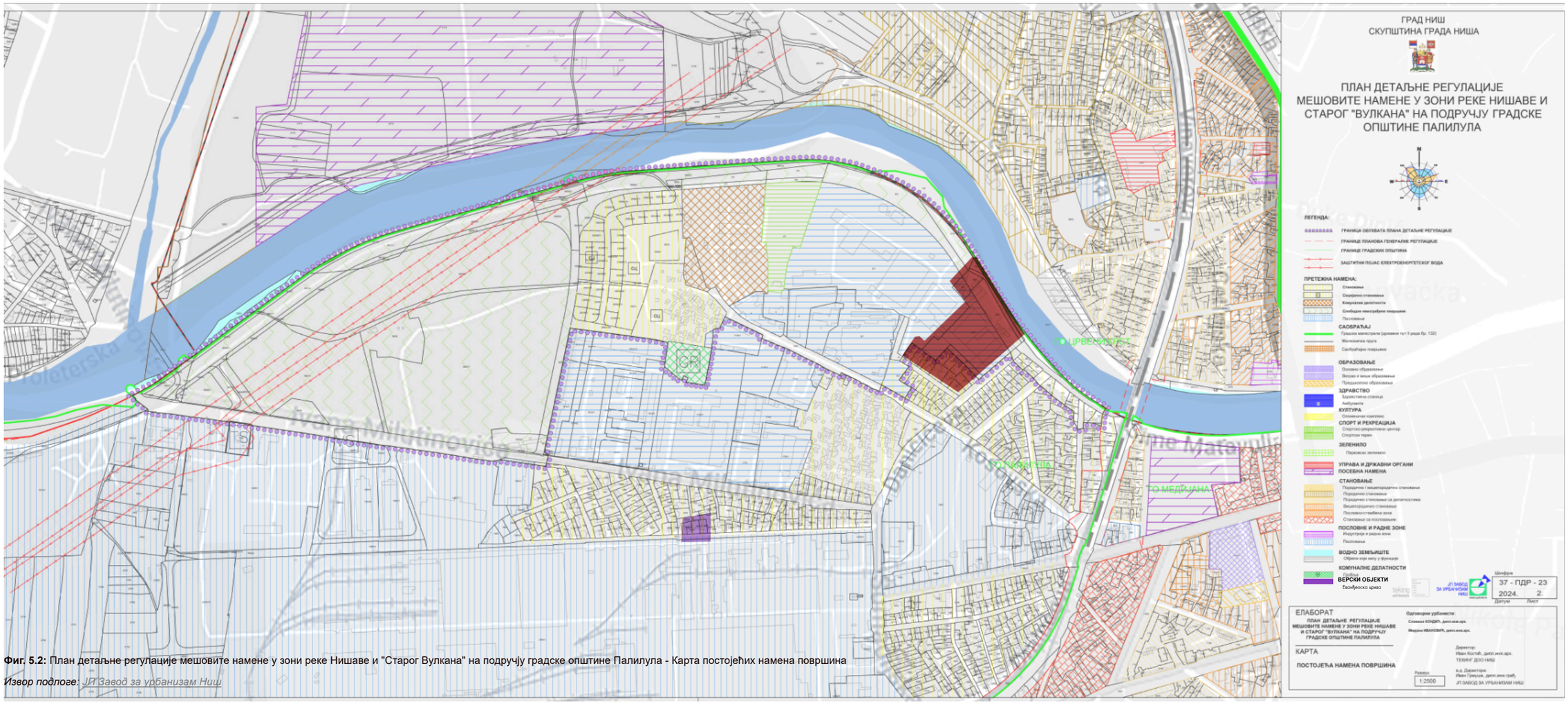
Приказ објеката предвиђених за уклањање

Заклоњене визуре услед накнадне изградње

Приказ прекинуте везе локације са Нишавом

Фиг. 5.2: План детаљне регулације мешовите намене у зони реке Нишаве и "Старог Вулкана" на подручју градске општине Палилула - Карта постојећих намена површина

Извор подлоге: ЈП Завод за урбанизам Ниш

АНАЛИЗА ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ И ПОСТОЈЕЋЕ ФУНКЦИОНАЛНЕ СТРУКТУРЕ ШИРЕГ ПОДРУЧЈА „СТАРОГ ВУЛКАНА“

Постојећа функционална структура ширег подручја у оквиру кога се налази комплекс „Стари Вулкан“ карактерише се изразитом хетерогеношћу, просторном неусклађеношћу и ниским степеном урбане артикулације. Простор представља типичан пример транзиционе урбане зоне у којој се преплићу различити историјски слојеви, намене и модели коришћења, без јасно дефинисане просторне хијерархије.

Унутар обухвата могу се издвојити три доминантне групе намена: становање, пословање/индустрија и запуштене или недовољно активиране површине. Становање је заступљено у више морфолошких облика од планираних зона породичног становања до неформалних насеља насталих без адекватне урбанистичке контроле. Ове структуре карактеришу ниска спратност, импровизована организација парцела и недовољна инфраструктурна опремљеност, што указује на дуготрајан процес стихијског развоја и социјално-просторну маргинализацију појединих делова подручја. Посебно је значајно истаћи присуство ромске заједнице, чији просторни и културни идентитет представља важан, али често занемарен сегмент урбаног контекста.Пословне и производне функције концентрисане су пре свега у североисточном делу обухвата, у зони некадашњег индустријског комплекса „Стари Вулкан“. Данас овај простор има сва обележја браунфилд локације: објекти су делимично напуштени, физички деградирани и функционално неактивни, али истовремено поседују значајан архитектонски и историјски потенцијал. Ова двојност између пропадања и вредности га чини кључном тачком будуће трансформације читавог подручја.

У централним деловима анализираног простора присутне су и јавне и комуналне функције, укључујући објекте верског карактера и комплекс ЈКП „Медијана“. Ови садржаји, иако функционално значајни, често делују изоловано у односу на околно ткиво, доприносећи додатној фрагментацији простора. Истовремено, значајан проценат територије чине неизграђене, недефинисане или деградиране површине - неуређено зеленило, импровизовани јавни простори и празне парцеле, које указују на одсуство континуитета у планирању и коришћењу простора.

Свеукупно посматрано, постојеће стање карактеришу функционална расцепканост, слаб степен урбане уређености и недостатак јасног идентитета простора. Међутим, управо ова недовршеност и просторна „лабавост“ представљају потенцијал за свеобухватну трансформацију, омогућавајући увођење нових урбаних модела који би интегрисали постојеће вредности и дефинисали нову структуру подручја.

ПРОСТОРНИ И УРБАНИ КОНФЛИКТИ НА ЛОКАЦИЈИ

1. **Функционална фрагментација простора -** Простор функционише као неповезан скуп различитих намена без јасне структуре и хијерархије.
2. **Прекинута веза са Нишавом** - Река је физички и визуелно изолована од урбаног ткива и не учествује у животу града.
3. **Деградација индустријског наслеђа** - Вредни индустријски објекти су запуштени, неактивни и изложени даљем пропадању.
4. **Социјална маргинализација** - Присуство неформалних насеља указује на недостатак инфраструктуре и урбане интеграције.
5. **Неуређене и деградиране површине** - Празни простори и депоније доприносе визуелној и функционалној деградацији подручја.
6. **Недостатак јавних и културних садржаја** - Простор не поседује програме који генеришу континуирани урбани живот.
7. **Нејасан идентитет простора** - Подручје нема препознатљив карактер ни јасну улогу у структури града.
8. **Проблем безбедности локације** - Недостатак активности и осветљења доводи до осећаја несигурности.
9. **Деградација речног корита** - Обала и корито реке су еколошки и визуелно запуштени.
10. **Лоше стање железничког моста** - Инфраструктурни елемент делује као физичка и визуелна баријера у простору.
11. **Неуређена отворена тржница**- Импровизовани тржни простори нарушавају просторни ред и санитарне услове.

11. СТОЧНИ

Приказ неформалног коришћења слободног простора у сврху трговинских делантости

Извор: https://maps.google.com

4. СОЦИЈАЛНО

Приказ објекта неформално изграђеног насеља

Извор: https://maps.google.com

5. ДЕПОНИЈА

Приказ нарушавања хигијене локације постојањем депоније у непосредној близини

Извор: https://maps.google.com

12. ЦРКВА

Постојање верског објекта (Евангелистичка црква) у непосредној близини локације

Извор: https://maps.google.com

5. ЗАПУШТЕНО

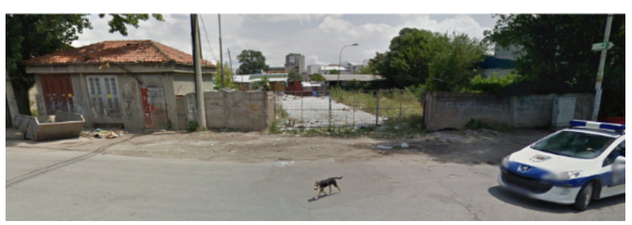

Приказ слободних неуређених зелених површина и загађености околне природе

Извор: https://maps.google.com

8. 'ПРОБЛЕМ БЕЗБЕДНОСТИ

Приказ недовољне уређености и контроле безбедности на локацији

Извор: https://maps.google.com

10. ЖЕЛ. МОСТ

Приказ лоше одржаности железничког моста и његове запуштене околине

Извор: https://maps.google.com

3. КОПЛЕКС "СТАРИ ВУЛКАН"

Подручје од изразитог архитектонског и историјског значаја под називом "Стари Вулкан" који чине два индустријска комплекса. фабрике гума "Балкан", односно "Вулкан" ("Стари Вулкан", Објекат 3) и фабрике коже "Ђука Динић" (Објекат 1 и Објекат 2).

Извор: ЗЗСК Ниш, стање на терену 2023.

12. ЈКП МЕДИЈАНА

Постојање ЈКП Медијане као некомпатибилне намене у оквиру локације

Извор: https://maps.google.com

9. ПРИОБАЉЕ

Контаминирано земљиште и девастирана природа дела приобаља Нишаве

Извор: https://maps.google.com

ИСТОРИЈСКИ КОНТЕКСТ ПОДРУЧЈА "СТАРИ ВУЛКАН" У НИШУ

Аналитичка мапа 5.7-1: Приказ обухвата браунфилд подручја некадашњег индустријског комплекса "Стари Вулкан"

Извор подлоге: https://snazzymaps.com; анализа и графичка обрада ауторке

Разматрано подручје, познато под називом „Стари Вулкан“, представља јединствену индустријску целину састављену од комплекса фабрике коже „Ђука Динић“ (Објекти ЂД1 и ЂД2) и некадашње фабрике гума „Вулкан“ (Објекат 3). Ове целине су током 20. века функционисале у снажној производној симбиози, због чега се у урбанистичкој пракси третирају као јединствен систем.[1]

Лоциран на левој обали Нишаве, у близини железничке инфраструктуре, комплекс је формиран у складу са индустријским принципима тог периода, који су подразумевали приступ води, повољне микроклиматске услове и ефикасну логистику. Првобитно позициониран на периферији града, простор је урбаном експанзијом постао део ширег градског ткива, чиме је изгубио своју изворну функцију и значење.

Данас се ово подручје препознаје као браунфилд локација, коју карактеришу функционална фрагментација, присуство неформанлих стамбених насеља, деградација физичке структуре и прекинут однос са непосредним окружењем, пре свега са реком Нишавом. Некадашња јасна организација индустријског система постаје нечитљива, док простор, упркос значајним архитектонским и историјским вредностима, функционише као изолован урбани фрагмент са израженим потенцијалом за трансформацију.

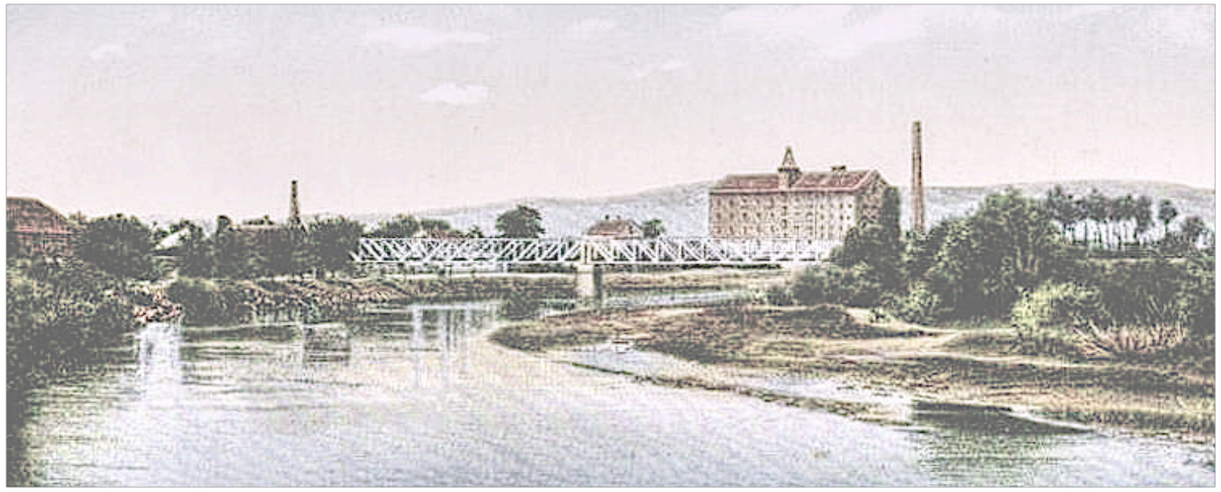
Објекат3 - Фабрика„Вулкан“

Најзначајнији објекат комплекса и формално заштићено културно добро; препознатљив по фасади од црвене опеке и индустријском димњаку, представља носиоца идентитета читавог простора и предмет је ревитализације.

Слика 5.7-2: Објекат 3 - Стари Вулкан

Извор: ЗЗСК Ниш, 2023.

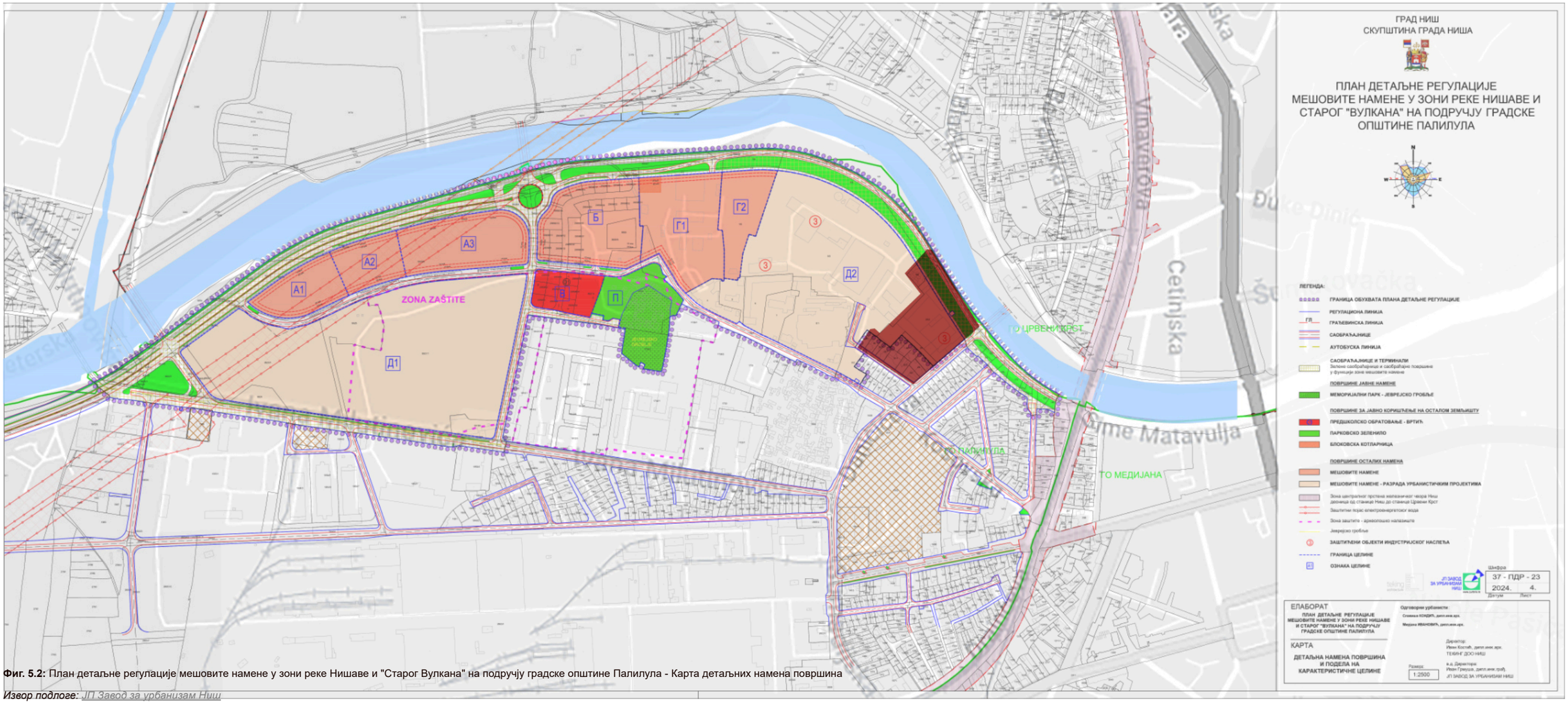

Објекат Старог „Вулкана“ и железнички мост на Нишави разгледница из 1. св. рата *(извор: ФБ страница „Слике старог Ниша“)*

Зграда са индустријским димњаком и железничким мостом формира препознатљиву слику која представља историјски градски пејзаж, стар више од једног века.

[1] Студија заштите непокретних културних добара на простору Старог Вулкана, Завод за заштиту споменика културе Ниш, 2024. - део *"Преглед индустријских и осталих објеката уз стилску и функционалну анализу"*

Фиг. 5.2: План детаљне регулације мешовите намене у зони реке Нишаве и "Старог Вулкана" на подручју градске општине Палилула - Карта детаљних намена површина

Извор подлоге: ЈП Завод за урбанизам Ниш

АНАЛИЗА ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ И РАЗВОЈНИХ СМЕРНИЦА ПОДРУЧЈА ЗГРАДЕ "СТАРОГ ВУЛКАНА"

Важећа планска документација препознаје наведене проблеме и предвиђа трансформацију подручја кроз увођење зоне мешовите намене као доминантног развојног модела. Овај концепт подразумева интеграцију становања, пословања и јавних функција, са циљем формирања функционално одрживог, урбано уређеног и социјално интегрисаног простора.

Један од кључних аспеката планиране трансформације односи се на реструктурирање постојећих неформалних и проблематичних зона. Објекти ниског бонитета и делови неформалних насеља предвиђени су за уклањање, чиме се отвара простор за планску изградњу и увођење адекватне инфраструктуре. Ова мера, иако урбанистички оправдана, поставља и питања очувања социјалног и културног контекста, што указује на потребу за осетљивим приступом у будућим интервенцијама.

Комплекс ЈКП „Медијана“ такође је предвиђен за измештање, чиме се ослобађа значајан простор за нове урбане садржаје и успостављање континуитета градског ткива. Поред тога, планом се уводе нове јавне намене, укључујући образовне садржаје (предшколске установе), парковске површине и меморијалне просторе. Посебно је значајна трансформација простора Јеврејског гробља у меморијални парк, чиме се афирмише културно-историјски идентитет локације.

У оквиру ових трансформација, комплекс „Старог Вулкана“ задржава се као посебно вредна целина унутар зоне мешовите намене, уз обавезу очувања објеката са културно-историјским значајем. На тај начин, индустријско наслеђе добија улогу носиоца идентитета будућег развоја, а не препреке за нову изградњу.

Планирана трансформација тежи ка интеграцији подручја у шири урбани систем града, кроз увођење јасне функционалне структуре, унапређење јавних простора и активирање запуштених површина. Истовремено, она отвара могућност за савремену интерпретацију индустријског наслеђа и његово укључивање у нове културне и друштвене токове.

ВРЕДНОСТ ИЗГРАЂЕНИХ ОБЈЕКАТА НА ПАРЦЕЛИ

Неформално изграђена ромска насеља

У оквиру парцеле налази се и неформално изграђена ромска насеља, за које је важећим урбанистичким планом предвиђено измештање.

Индустријске хале и накнадно изграђени помоћни објекти

Објекти секундарне вредности (складишта и помоћне структуре) не поседују ни архитектонску ни просторну релевантност, те се њиховим уклањањем омогућава поновно успостављање визуелне читљивости и просторне логике

Трафо станица

Постојећа трафо станица на локацији

Зграда Вулкан

Централни објекат комплекса, некадашња зграда фабрике гуме „Вулкан“, представља репрезентативан пример индустријске архитектуре са почетка 20. века. Данас је проглашена културним добром.

Административна зграда из 1948 године

Иако накнадно изграђена и урбанистички проблематична у смислу затварања визура, посматра се као значајан слој у временској стратификацији

Неформално изграђена ромска насеља

У оквиру парцеле налази се и неформално изграђена ромска насеља, за које је важећим урбанистичким планом предвиђено измештање.

ЛЕГЕНДА

- Границе предметне локације
- Зграда "Стари Вулкан"
- Административна зграда .
- Објекти производње
- Постојећа трафо станица
- Објекти неформалног становања

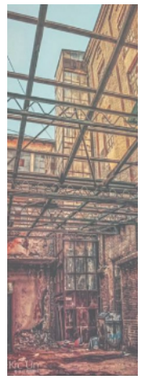
[1] Студија заштите непокретних културних добара на простору Старог Вулкана, Завод за заштиту споменика културе Ниш, 2024. - део *"Анализа стања разматраних грађевина"*

КАРАКТЕРИСТИКЕ И ВРЕДНОСТИ ЗГРАДЕ СТАРОГ ВУЛКАНА

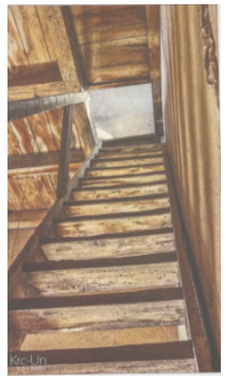
ФОТОГРАФИЈЕ ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА ЗГРАДЕ "СТАРИ ВУЛКАН"

Стање фасаде и унутрашњости централне грађевина са димњаком фабрике гума "Вулкан", стање на терену снимљено 2023.

Накнадно изграђено дрвено степениште које води дод куле у склопу постојећег Објекта 3 - зграда Старог Вулкана

Зазидан некадашњи улаз на приземљу постојећег зграда Старог Вулкана

Извор: преузето из ГАФ библиотеке, Ниш

Поглед на приступ згради Старог Вулкана из правца Улице Симе Матавуља

Извор: непознат, преузето из ГАФ библиотеке, Ниш

Поглед на дограђени део уз зграду Старог Вулкана

Извор: непознат, преузето из ГАФ библиотеке, Ниш

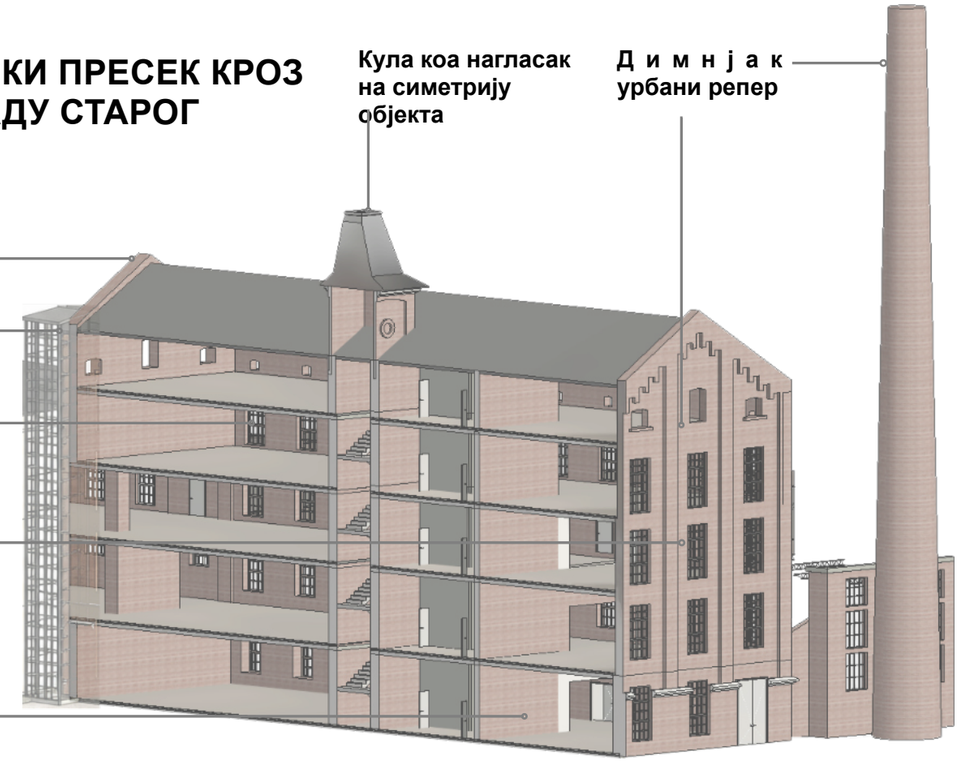
СТАЊЕ ОБЈЕКТА И СТЕПЕН ОЧУВАНОСТИ

Током дугогодишње експлоатације, објекат је претрпео бројне интервенције које су делимично измениле његов изворни карактер. Иако објекат задржава основне типолошке и конструктивне карактеристике, накнадне интервенције значајно су нарушиле његову аутентичност. Посебно се издвајају измене отвора, увођење бетонских конструкција и затварање улазних зона, чиме је изворна архитектонска логика делимично деградирана.

Тренутно стање објекта карактерише висок степен физичке деградације, пре свега услед дугогодишњег неодржавања. Фасадна опека показује знаке ерозије, оштећења и локалних пуцања. Кровна конструкција је делимично девастирана, док су лимени елементи изгубили функционалност. Дрвени делови конструкције и столарије су у великој мери оштећени или уништени.

Централни објекат комплекса, познат као „Стари Вулкан“, представља један од најзначајнијих очуваних примера индустријске архитектуре у Нишу. Изграђен почетком 20. века, овај објекат сведочи о раној фази индустријализације и преносу архитектонских и техничких модела из западноевропских индустријских центара. Објекат је формално заштићен као културно добро, са статусом **споменика културе у претходној заштити**, и један је од ретких објеката индустријске архитектуре у Нишу са тим статусом.[1]

АКСОНОМЕТРИЈСКИ ПРЕСЕК КРОЗ ПОСТОЈЕЋУ ЗГРАДУ СТАРОГ

РАЗВОЈНИ ПОТЕНЦИЈАЛИ ПОДРУЧЈА "СТАРИ ВУЛКАН"

Увођење мешовите намене као модела развоја и Формирање новог урбаног центра

Планирани концепт мешовите намене омогућава интеграцију становања, рада и јавних функција у оквиру истог простора. Овакав приступ доприноси формирању живог урбаног амбијента, смањењу функционалне фрагментације и повећању интензитета коришћења простора током целог дана.Захваљујући позицији између постојећих стамбених зона, индустријских комплекса и реке, подручје има потенцијал да постане нови локални центар. Увођењем културних, јавних и комерцијалних садржаја могуће је формирати нову тачку окупљања и урбаног живота.

Потенцијал реке Нишаве као носиоца урбане регенерације

Река Нишава представља најзначајнији природни ресурс у оквиру обухвата, али тренутно није адекватно интегрисана у урбани живот. Планирана трансформација приобаља у линеарни парк и јавни простор отвара могућност формирања континуираног пешачко-рекреативног коридора. Овај коридор има потенцијал да постане кичма развоја, повезујући различите делове града и активирајући запуштене зоне.

Измештање садржаја некомпатибилне намене из и проширење капацитета за нову изградњу

Присуство великих неизграђених и деградираних површина омогућава увођење нових објеката без нарушавања постојеће структуре. Ово омогућава контролисано планирање и формирање нових урбаних целина са јасном композицијом и односом изграђеног и отвореног простора и подразумева измештање неформално изграђеног насеља ромске заједнице.

Почетак трансформација машинске индустрије у креативни центар

Некадашња индустријска зона постепено се трансформише кроз увођење креативних и услужних садржаја (радионице, клубови, базари, угоститељство), што простор чини све атрактивнијим за младу популацију. Ипак, овај развој је фрагментован и без јасне структуре, што указује на потребу за системским приступом који би постојеће иницијативе повезао у јединствен креативни урбани центар.

Побољшање инфраструктурне повезаности

Постојећа саобраћајна мрежа, уз планирана унапређења, омогућава добру повезаност са осталим деловима града. Посебан значај има увођење нових пешачких и бициклистичких веза, као и потенцијално повезивање преко нових мостова, чиме се простор интегрише у шири урбани систем.

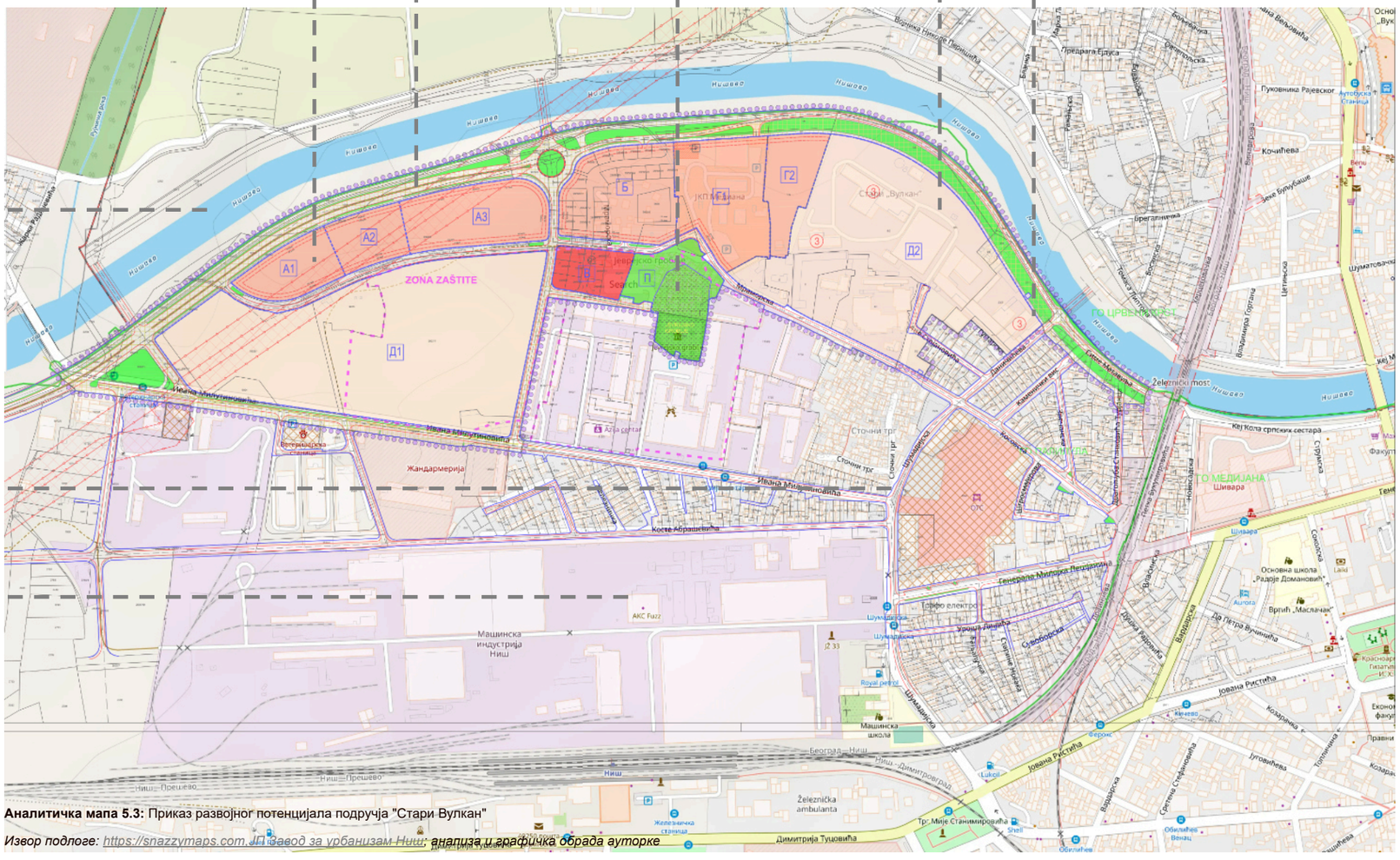
Социо-културни потенцијал и идентитет

Простор карактерише изражена социо-културна разноликост, при чему присуство ромске заједнице представља значајан нематеријални ресурс (музика, игра, занати). Истовремено, јеврејско гробље и евангелистичка црква сведоче о историјским и духовним слојевима идентитета места. Ови елементи указују на потенцијал за формирање новог културног центра заснованог на интеграцији наслеђа и уметничких пракси.

Обнова браунфилд индустријских зона

Простор некадашњег индустријског комплекса „Стари Вулкан“ представља типичан браунфилд са изузетним потенцијалом за реинтерпретацију. Планска документација предвиђа задржавање објеката од културно-историјске вредности уз њихову пренамену, што омогућава очување идентитета уз увођење нових функција. Ова трансформација може деловати као катализатор ширег урбаног развоја.

Увођење линијског парка уз реку Нишаву

Аналитичка мапа 5.3: Приказ развојног потенцијала подручја "Стари Вулкан"

Извор подлоге: https://snazzymaps.com, ЈП Завод за урбанизам Ниш; анализа и графичка обрада ауторке

НИШ - ГРАД АЛТЕРНАТИВНЕ КУЛТУРЕ

АЛТЕРНАТИВНА КУЛТУРА

Културна сцена Ниша карактеристична је по неформалним облицима окупљања, спонтаним догађајима и садржајима који се развијају ван институционалних оквира. Млађа популација културу доживљава кроз непосредно, колективно и интерактивно искуство, у индустријским халама, двориштима, привремено активираним просторима и јавним површинама. Управо неформалност, спонтаност и заједништво представљају једну од кључних одлика савремене алтернативне сцене Ниша.

ИНДУСТРИЈА КАО МЕСТО ОКУПЉАЊА

Последњих година развија се све већи број независних културних иницијатива које покрећу млади уметници, музичари, дизајнери, архитекте, перформери и неформални колективи. Простори попут Centrala Hub, Deli простора, Ma Platz и Livnice показују да у граду већ постоји активна заједница која самостално ствара, организује догађаје и проналази просторе за окупљање и експериментисање.

Напуштени индустријски простори својом атмосфером, материјалношћу и просторним капацитетом природно постају алтернативни културни пунктови. У том контексту делују иницијативе попут AKC Fuzz, док се и сам комплекс Старог Вулкана већ користи за догађаје попут Chudo Festival-a, музичке спотове, фотографисања и друге алтернативне садржаје. То показује да Вулкан већ поседује препознатљив културни потенцијал.

Снимци екрана са видеозаписа урбаних маркета и креативних догађаја у оквиру дворишта зграде Стари Монопол, објављених на инстаграм профилу Централа Хуб-а

Извор: https://www.instagram.com/centralahub?

ПУБЛИКА ПОСТОЈИ-НЕДОСТАЈЕ ПРОСТОР

Истовремено, постоји недостатак адекватних и трајних простора за изложбе, перформансе, продукцију и окупљање. Сцена се ослања на привремено активиране локације...павиљоне у Нишкој тврђави, просторе некадашње Електронске индустрије, Отворену тржницу, двориште Бановине и Нишавски кеј. Они потврђују постојање публике и потребу за савременим културним садржајима, али њихова привременост ограничава континуитет и даљи развој сцене.

Фестивал музике одржан у оквиру напуштеног комплекса "Ђука Динић"

У Нишу постоје аутори, постоји публика и постоји енергија, али недостаје простор који их повезује. Потреба није за класичном институцијом културе, већ за отвореном и флексибилном платформом која омогућава различите облике коришћења,

слободну интеракцију и промену програма.

ВУЛКАН КАО НОВА ПЛАТФОРМА

Управо зато комплекс Старог Вулкана има потенцијал да постане нова инфраструктура савремене културне сцене Ниша. Простор који обједињује галерију, експерименталну сцену, продукцију и јавни простор омогућио би сусрет различитих дисциплина — музике, визуелне уметности, перформанса, архитектуре, дигиталне уметности и дизајна.

ОД ИНДУСТРИЈСКОГ ТРАГА ДО НОВОГ ЕПИЦЕНТРА РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА

РАЂАЊЕ И ЕВОЛУЦИЈА ИДЕЈЕ ПРОТОТИПА

- Историјски концепт
- Анализа локације
- Евалуација - вредновање

ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ

- Очување идентитета
- Одрживи развој
- Флексибилност простора

ПРИНЦИПИ ОБНОВЕ

ВУЛКАН КАО СИМБОЛ КРЕАТИВНЕ ЕНЕРГИЈЕ

ЕПИЦЕНТАР

Креативно стваралаштво у Нишу, као што вулкан ерупцијом ствара нови пејзаж, тако и овај простор може оснажити младе да мењају културни пејзаж града.

ВИЗИЈА

- Развој и промоција културе → Осигурати сталну платформу за промоцију локалних уметника
- Образовање младих → Унапредити заједницу кроз едукативне и уметничке програме
- Урбани развој подручја → Креирати мултидисциплинарни центар за уметност и културу

ИНКЛУЗИВНОСТ ЗАЈЕДНИЦЕ

- Анализа ниске културне сцене
- Анкета

НАМЕНА

- Уметничка → Радионички простори за креативно стварање, галерије, изложбе, позоришне представе, спољашњи простор за инсталације
- Едукативна → Менторство, простор за сарадњу, размену идеја и предавања, библиотека са читаоницом
- Меморијална → Паркови зеленила, кафе, платформа за презентације, амфи, coworking, заједнички простори

ПРЕ

М Е М Б Р И О Н

НОВА ПРОСТОРНА МРЕЖА ПОСТОЈЕЋИХ СИСТЕМА

- ГРАД ↔ ПРИРОДА
- НАСЛЕЂЕ ↔ БУДУЋНОСТ
- ИНДУСТРИЈА ↔ КУЛТУРА
- СПОНТАНО ↔ СТРУКТУРА
- ПОЈЕДИНАЦ ↔ ЗАЈЕДНИЦА
- ПОСТОЈЕЋЕ ↔ МОГУЋЕ

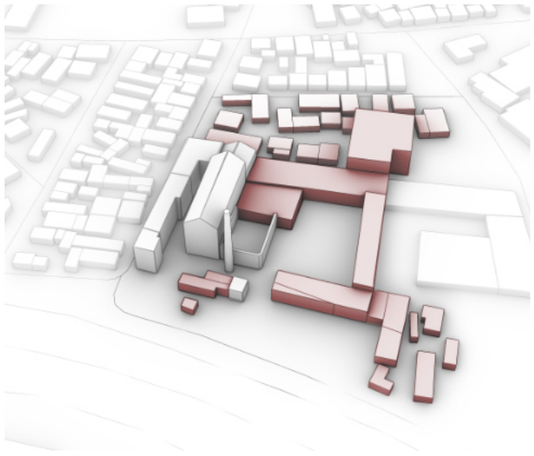

Интегрисани систем културе: спој стварања, презентације и друштвеног живота

Повезивање слојева наслеђа

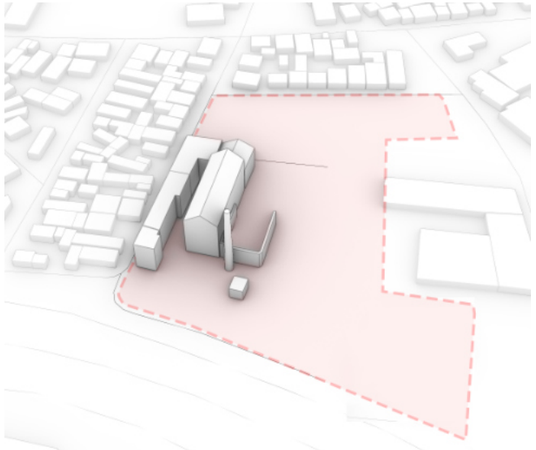
ПОСЛЕ

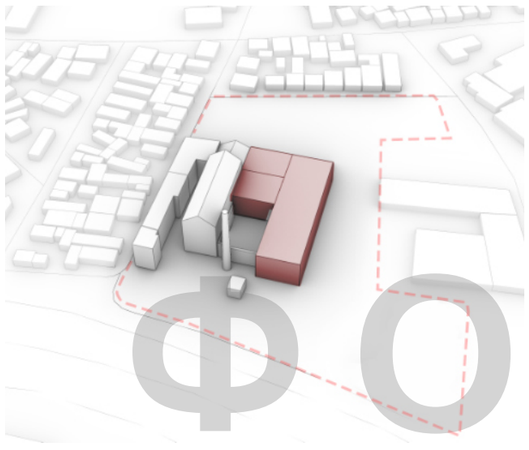
1. УКЛАЊАЊЕ СЕКУНДАРНИХ ОБЈЕКАТА И ОТВАРАЊЕ КОМПЛЕКСА

Постојеће складишне хале и помоћни објекти, изграђени накнадно у односу на првобитну индустријску структуру, не поседују значајну архитектонску нити просторну вредност. Пројектом се предвиђа њихово уклањање, чиме се комплекс поново отвара према окружењу и омогућава јасније сагледавање централног објекта „Вулкана“.

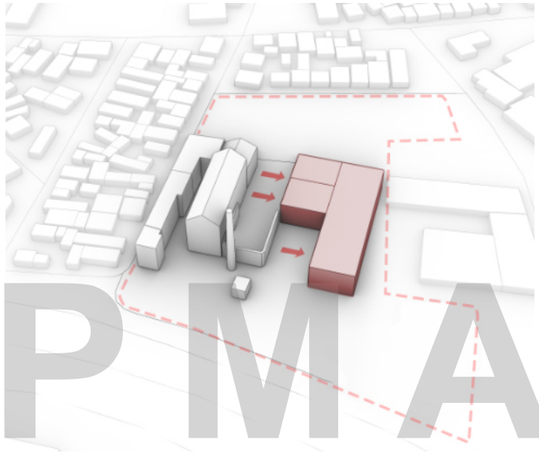
2. ФОРМИРАЊЕ СЛОБОДНОГ ПРОСТОРА ЗА ИНТЕРВЕНЦИЈУ

Уклањањем секундарних структура ослобађа се значајан део парцеле, који се не посматра као празнина, већ као просторни потенцијал за формирање новог јавног и културног садржаја. Овај слободан простор постаје „платно“ за савремену интервенцију, кроз коју се уводе нови урбани односи и активирају неискоришћени капацитети локације.

3. ПОЗИЦИОНИРАЊЕ НОВОГ ОБЈЕКТА НА ПАРЦЕЛИ

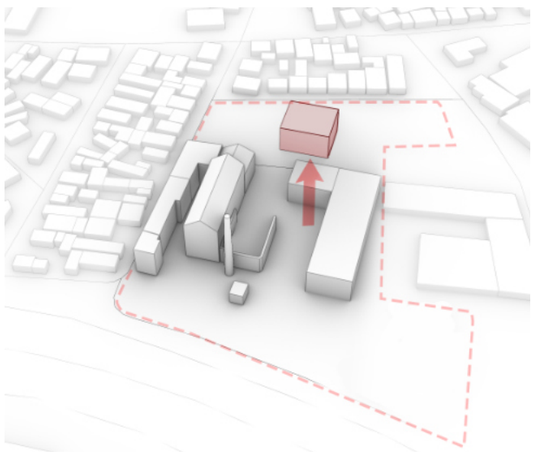
Нови објекат постављен је у слободном делу парцеле тако да не нарушава доминацију постојећег индустријског наслеђа, већ да са њим успоставља просторни дијалог. Његова позиција дефинисана је у односу на постојеће токове кретања, визуре и потребу формирања новог јавног простора унутар комплекса.

4. ОДВАЈАЊЕ НОВОГ ОД ПОСТОЈЕЋЕГ ОБЈЕКТА

Нови објекат на парцели постављен је као независна структура, повучена у односу на постојеће грађевине, чиме се избегава њихова конкуренција и омогућава јасно читање историјског слоја, а све у складу са условима заштите и принципима ревитализације индустријског наслеђа.

ФОРМА

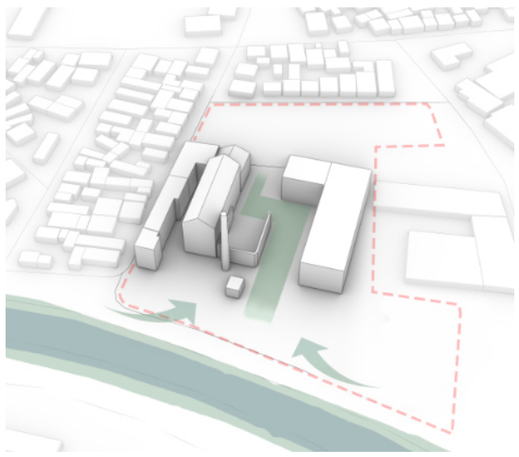
5. ОТВАРАЊЕ ЦЕНТРАЛНОГ ПРОЛАЗА КРОЗ КОМПЛЕКС

Форма новог објекта у облику слова „Л“ омогућава отварање комплекса ка кеју и његово повезивање са линијским парком дуж Нишаве. На тај начин, јавни простор се не завршава унутар парцеле, већ се наставља иинтегрише у шири систем урбаних токова.

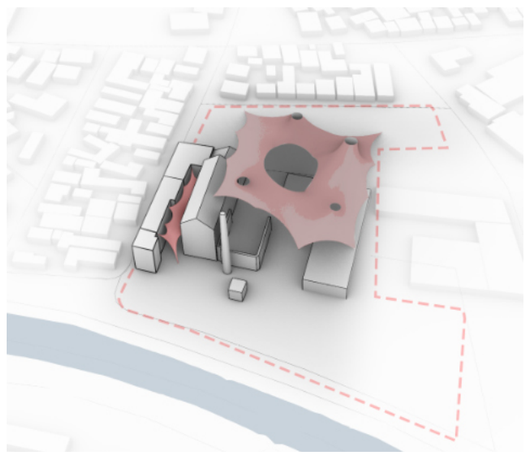
6. ФОРМИРАЊЕ ЦЕНТРАЛНОГ ПРОСТОРА У ОКВИРУ НОВОГ КОМПЛЕКСА

Један од кључних потеза у пројекту јесте отварање комплекса према реци Нишави. Формирањем главног улаза са стране кеја, у складу са планираном пешачком комуникацијом и мостом, успоставља се нови примарни правац кретања и брише се досадашња граница између комплекса и реке.

7. ПОВЕЗИВАЊЕ НОВОГ КОМПЛЕКСА СА РЕКОМ И ГРАДОМ

Између постојећих и нових структура формира се централни отворени простор – двориште које функционише као урбани трг и платформа за културне догађаје, јавна окупљања и савремене уметничке праксе. Простор добија улогу активног социјалног језгра комплекса, способног да подржи различите програме и оживи културну сцену града.

8. ОДВАЈАЊЕ НОВОГ ОД ПОСТОЈЕЋЕГ ОБЈЕКТА

Унутар комплекса, постојећа зграда „Вулкана“ и административни објекат повезују се лаком кровном структуром, чиме се успоставља функционална повезаност без нарушавања аутентичности основних волумена. Ова интервенција омогућава читање објеката као јединственог система, уз очување њихове индивидуалности.

Савремени coworking простор са пратећим садржајем

Иако накнадно изграђена и урбанистички проблематична у смислу затварања визура, административна зграда посматра се као значајан слој у временској стратификацији комплекса. Тога ради конвертује се у радни простор прилагођен креативним пословима и заједничком раду са предвиђеним јавним садржајима у приземљу.

Креативна радионица

Постојећи објекат адаптира се у флексибилан простор за различите типове креативних радионица и продукционих активности.

Новопројектовани перформанс центар

Нови перформанс центар конципиран је као мултифункционалан простор са две сале различитог капацитета, прилагодљиве различитим типовима културних догађаја и манифестација.

Зграда „Вулкана“

Централни објекат комплекса задржава улогу носиоца индустријског наслеђа и пренамењује се у архиву, библиотеку и медијатеку, са музејским простором у приземљу. Нови програм омогућава очување колективног памћења простора, уз увођење савремених културних и едукативних садржаја.

Амфитеатар на отвореном

Нови ободни волумен третиран је као просторна граница и „зид“ централног атријума на отвореном. Његова флексибилност омогућава различите намене - од отвореног биоскопа и изложбеног простора до сценографске позадине током

Линијски парк уз реку

Партерно уређење уз Нишаву усмерава кретање ка комплексу и успоставља директну везу са кејом и планираним линијским градским парком. Отварањем комплекса према реци формира се континуитет јавног простора и интеграција локације у шири урбани систем.

Ф У Н К Ц И Ј А

РАДИКАЛНИ МИКС ПРОГРАМА

Полазећи од анализе која је указала на губитак читљивости некадашњег индустријског система, као и на деградацију односа између објекта и града, пројекат се заснива на идеји поновног активирања простора кроз увођење културних и јавних садржаја.

Циљ није реституција првобитног стања, већ интерпретација постојећег кроз очување, наглашавање и надоградњу слојева који су се временом формирали. Посебан акценат ставља се на ревитализацију културне сцене града Ниша, кроз трансформацију индустријског комплекса у савремени културни хаб.

Пројекат третира постојеће објекте не као изоловане артефакте, већ као део јединственог просторног система, у коме се индустријско наслеђе користи као носилац новог идентитета и друштвене активности.

Некадашњи индустријски комплекс „Старог Вулкана“, данас напуштен и фрагментисан, представља простор у коме су слојеви индустријске производње, урбаног развоја и друштвених промена остали заробљени у времену. Уместо брисања тих слојева, пројекат их користи као полазиште **трансформишући простор из симбола индустријског пада у носиоца нове културне енергије града.**

Недостатак флексибилних и аутентичних простора за културне активности у граду препознат је као један од кључних проблема, на који овај пројекат одговара кроз адаптацију индустријске архитектуре у отворен, динамичан и мултифункционалан систем. Увођењем културних садржаја, простор се позиционира као платформа за савремене уметничке праксе, неформалне догађаје и друштвене интеракције, чиме се директно доприноси оживљавању културне сцене Ниша.

Простор „Старог Вулкана“ није добио културни идентитет пројектом — он је већ препознат и одабран од стране своје публике. Кроз спонтано присвајање од стране уметника, алтернативне сцене и младих, комплекс је већ постао место окупљања, стварања и савремене културне продукције. Пројекат зато не конструише нови карактер простора, већ афирмише и развија идентитет који је већ настао унутар самог града.

Браунфилд подручје „Старог Вулкана“ тако постаје инструмент критичког разумевања града, али и платформа за одрживу трансформацију Ниша.

ИДЕНТИТЕТ

Идентитет пројекта заснива се на идеји слободног, отвореног и динамичног простора у коме култура не настаје искључиво кроз институционалне програме, већ кроз спонтано окупљање, интеракцију, експеримент и колективно искуство. Комплекс повезује процес настанка културе, њене презентације и присуства публике унутар јединственог просторног оквира, чиме се брише граница између стваралаца, простора и корисника.

Простор у коме наслеђе не нестаје, већ постаје сцена новог колективног живота.

Архитектура пројекта инспирише се појмовима променљивости, игре и отвореног простора окупљања, ослоњеним на принципе ромске културе, која је историјски била везана за овај простор - кроз своју мобилност, колективност и сталну трансформацију. Овај концепт рефлектује и карактер саме локације, која је кроз време пролазила кроз различите фазе, задржавајући континуитет постојања кроз промену.

Комплекс је замишљен као савремени урбани павиљон - простор који се непрекидно мења, прилагођава различитим догађајима и омогућава слободу коришћења, присвајања и интерпретације.

Полазиште пројекта произилази из специфичног карактера културне сцене Ниша, која се традиционално развија кроз неформалне и алтернативне облике деловања. Култура се овде не доживљава као статичан садржај затворен у институцији, већ као жива, колективна и свакодневна појава, присутна у двориштима, напуштеним халама, на кеју, у привремено активираним просторима и спонтано насталим догађајима. Управо та атмосфера импровизованих уметничких дешавања унутар напуштених индустријских простора постаје основни идентитетски мотив пројекта.

Комплекс функционише као **„град унутар града“ -** слојевит систем различитих простора, атмосфера и интензитета коришћења. Унутар њега се преплићу рад, продукција, презентација, дружење, музика, перформанс и свакодневни живот. Простор није организован кроз строгу поделу функција, већ кроз мрежу међусобно повезаних амбијената који подстичу кретање, сусрет и размену идеја.

Најважнији аспект пројекта јесте повезивање производње културе, њене презентације и присуства публике унутар јединственог просторног система. Уметници не делују изоловано од публике, већ постају део истог просторног тока. Радионице, coworking, изложбени простори, перформанс центар, отворена сцена и јавни плато функционишу као повезане целине у којима култура настаје пред корисником, кроз процес, интеракцију и заједничко искуство.

Простор се не дефинише као статична форма, већ као динамичан систем који подстиче кретање, сусрет и размену - не само људи, већ и идеја, енергије и креативних пракси.

Централни отворени простор представља кључни карактерни елемент комплекса - **савремену урбану сцену под отвореним небом.** Његов карактер није фиксиран, већ се мења у зависности од догађаја, броја људи и начина коришћења, чиме комплекс добија променљив и жив карактер.

Мембранска структура постаје кључни елемент овог односа. Она не функционише као континуални кров, већ као систем просторног наглашавања који дефинише улазне и унутрашње зоне, док централни трг остаје отворен и примаран. Мембрана делује као лебдећи слој који не конкурише масивности индустријског наслеђа, већ га наглашава, успостављајући континуитет између унутрашњег и спољашњег простора и стварајући снажан визуелни идентитет комплекса.

Пројекат не тежи реконструкцији прошлости, већ стварању новог урбаног идентитета заснованог на континуитету трансформације. Постојећи индустријски комплекс, са својом

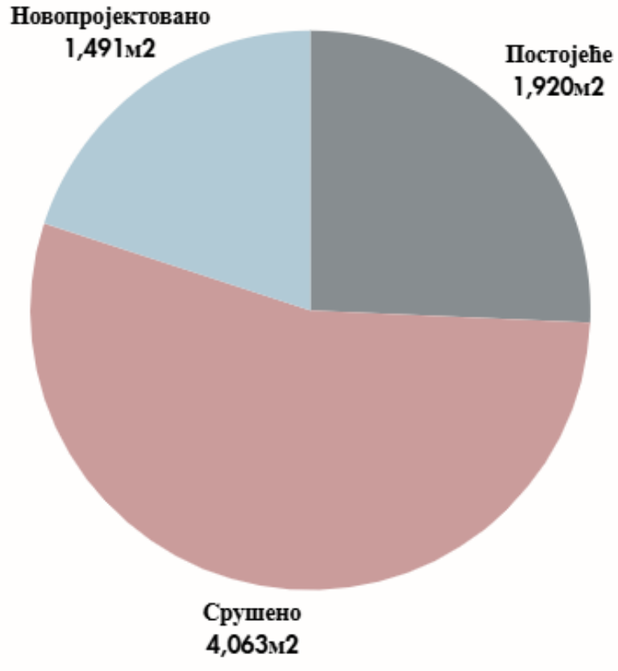
РЕЗУЛТАТ ПРОЈЕКТА

1. **Успостављена ранотежа: наслеђе + ревитализација**
2. **Претварање браунфилда у активан урбани простор**
3. **Нови центар културе, јавног живота и интеракције заједнице**
4. **Поновно повезивање са реком Нишавом и градским ткивом**

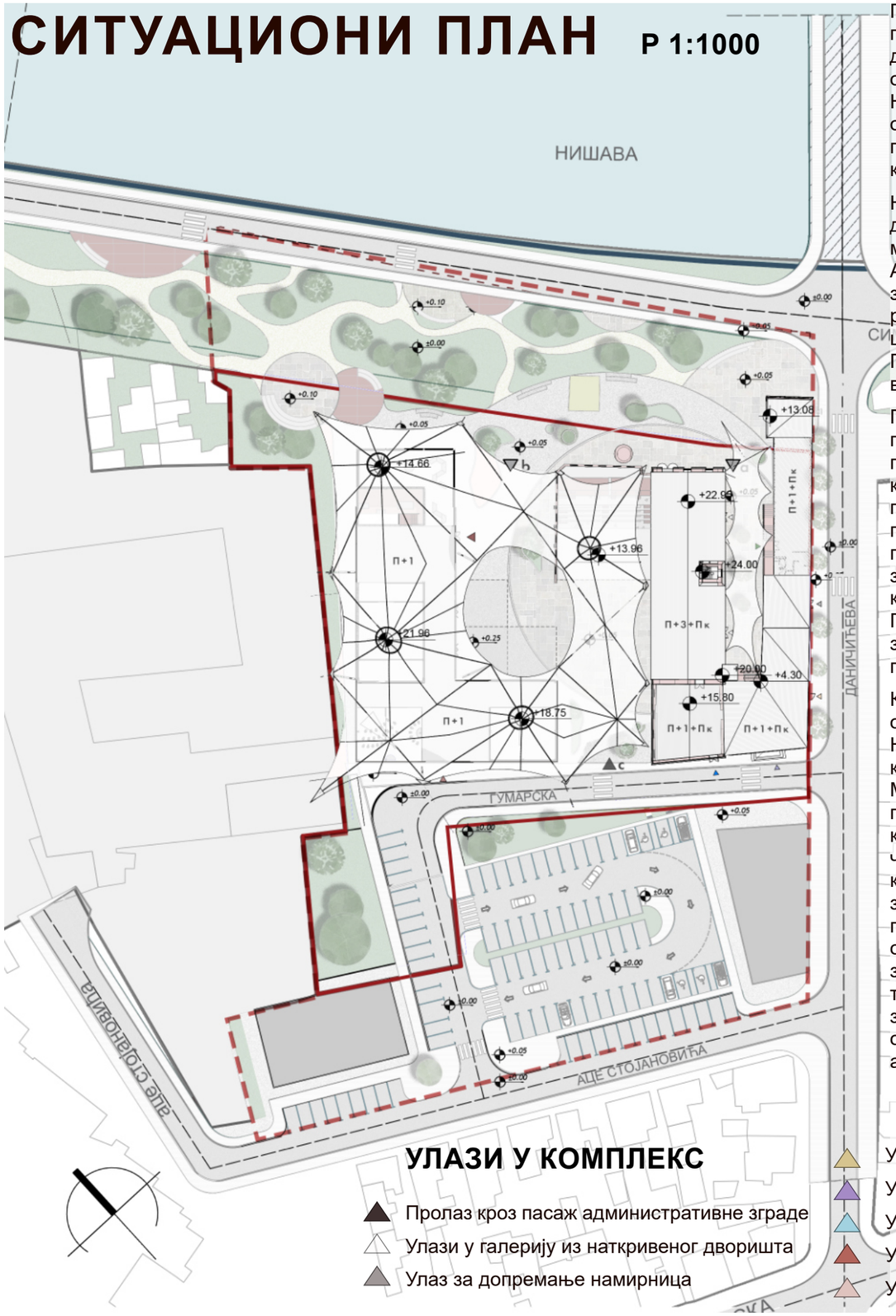

СТАРИ ВУЛКАН
НОВИ ЕПИЦЕНТАР НИШКЕ КУЛТУРЕ

Ревитализација индустријског комплекса	Формирање културног и јавног центра	Активирање флексибилног и мулти-функционалног простора	Очување индустријског наслеђа и формирање новог урбаног идентитета	Реактивација културне сцене Ниша
СТАРО + НОВО	**ИДЕНТИТЕТ**	**ФЛЕКСИБИЛНОСТ**	**ОДРЖИВОСТ**	**ЛОКАЛНИ КОНТЕКСТ**
Наслеђе као ресурс	Вулкан као енергија трансформације	Простор отворен за могуће	Зелена трансформација	Простор као платформа заједнице
Очување аутентичних материјала	Индустријско наслеђе као основ идентитета	Отворени план и просторна флуидност	„GREEN LINE“ веза грађеног и природног	Савремене културне и уметничке праксе
Индустријски елементи као носиоци идентитета	Енергија, покрет и трансформација	Вишенаменски и трансформативни простори	Повезивање са реком и окружењем	Едукација и менторство
Контраст постојећег и савременог	Сусрет људи, идеја и креативних пракси	Променљиви културни садржаји	Енергетска ефикасност	Промоција локалне сцене
				Регионално и међународно умрежавање

СИТУАЦИОНИ ПЛАН Р 1:1000

Постојећи комплекс формиран је према производној логици, са доминантном оријентацијом објеката исток–запад. Новопројектовани објекат задржава ову логику и својом дужом страном прати постојећу структуру комплекса.

Нови објекат је спратности П+1, са двовисинским централним холом и мултифункционалним салама. Административна зграда П+1+Пк задржава се као сведочанство развоја комплекса, док се централни објекат „Вулкана“ П+3+Пк очувава као највиши волумен и главни просторни репер.

Поред ревитализације комплекса, пројектом се уређују приобални појас и планирани линијски парк, који се кроз јединствен третман партера и пешачких комуникација повезују са комплексом.Постојећи приступ из Даничићеве улице задржава се, уз нове сервисне и канцеларијске улазе, док се из Гумарске улице организује приступ за учеснике догађаја, књижару и просторе графичког дизајна.

Кључни потез представља отварање комплекса према Нишави. Нови главни улаз са стране кеја, из правца улице Симе Матавуља, успоставља примарну пешачку везу са кејом, планираним комуникацијама и будућим мостом, чиме река постаје активан део комплекса.Оријентација исток–запад обезбеђује повољне услове природног осветљења, док отварање према реци и јавним зеленим површинама трансформише некадашњи затворени индустријски комплекс у отворену, приступачну и урбано активну целину.

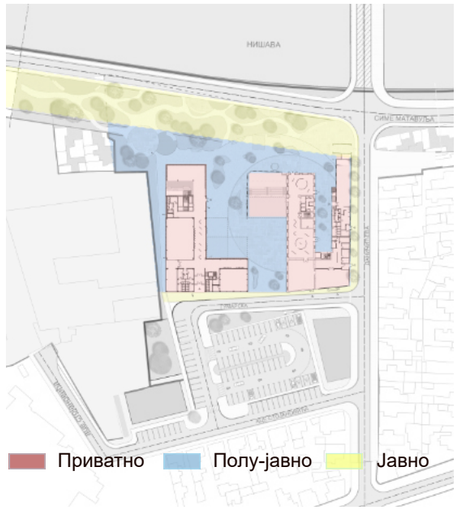
УЛАЗИ У КОМПЛЕКС

- Пролаз кроз пасаж административне зграде
- Улази у галерију из наткривеног дворишта
- Улаз за допремање намирница
- Улаз у одељење графике
- Улак у штампарију
- Улаз у Књижару
- Улаз у перформанс центар - предњи
- Улаз у перформанс центар - задњи

УКЛАПАЊЕ У ГРАДСКИ ПЕЈЗАЖ

Простор комплекса организован је кроз постепени прелаз од јавних ка полујавним и интимнијим зонама. Јавни карактер имају линијски парк и пешачке комуникације уз околне улице, док се уласком под мембранску структуру и у централно двориште корисник постепено уводи у простор комплекса. Садржаји смештени у објектима имају интимнији карактер, док централни простор остаје заједничка зона окупљања, сусрета и интеракције.

ГРАДАЦИЈА ИНТИМИТЕТА

Простор комплекса организован је кроз постепени прелаз од јавних ка полујавним и интимнијим зонама. Јавни карактер имају линијски парк и пешачке комуникације уз околне улице, док се уласком под мембранску структуру и у централно двориште корисник постепено уводи у простор комплекса. Садржаји смештени у објектима имају интимнији карактер, док централни простор остаје заједничка зона окупљања, сусрета и интеракције.

МЕТАБОЛИЧКИ ТОК

Комплекс је организован као динамичан систем који подстиче кретање, сусрет и размену. Пешачки токови континуирано повезују спољашње и унутрашње просторе, усмеравајући кориснике ка централним зонама окупљања и догађаја. Поплочање, зеленило и организација платоа додатно артикулишу кретање, док континуитет материјала и стаклене зид-завесе ублажавају границу између спољашњег и унутрашњег. Централно двориште тако постаје главна тачка оријентације, сусрета и интеракције.

Међупростор - на граници природе и града и будућности

Динамична силуета мембранске структуре надовезује се на вертикалне акценте индустријског комплекса, успостављајући дијалог између наслеђеног и новог. За разлику од масивних волумена од опеке, њена лагана и готово нематеријална форма делује суптилано у простору - присутно, али ненаметљиво. Транспарентна и визуелно лагана, мембрана се стапа са небом, мењајући свој карактер у зависности од светлости и атмосферских услова. Управо у тој пролазности лежи њена снага: она не конкурише индустријском наслеђу, већ га уоквирује и наглашава, истичући аутентичност постојећих објеката и њихов историјски идентитет.

Као креативно поље експеримента и истраживање могућности

Постојећа административна зграда пренамењује се у савремени co-working и продукциони центар намењен креативним индустријама. Поред радних простора, објекат садржи конференцијске сале, lounge и заједничке просторе, кухињу, као и зоне за дигиталну, графичку и штампарску продукцију. Јавни садржаји у приземљу - кафе и ресторан - функционишу као транзициона зона између града и комплекса, омогућавајући свакодневну употребу простора и ван периода манифестација.

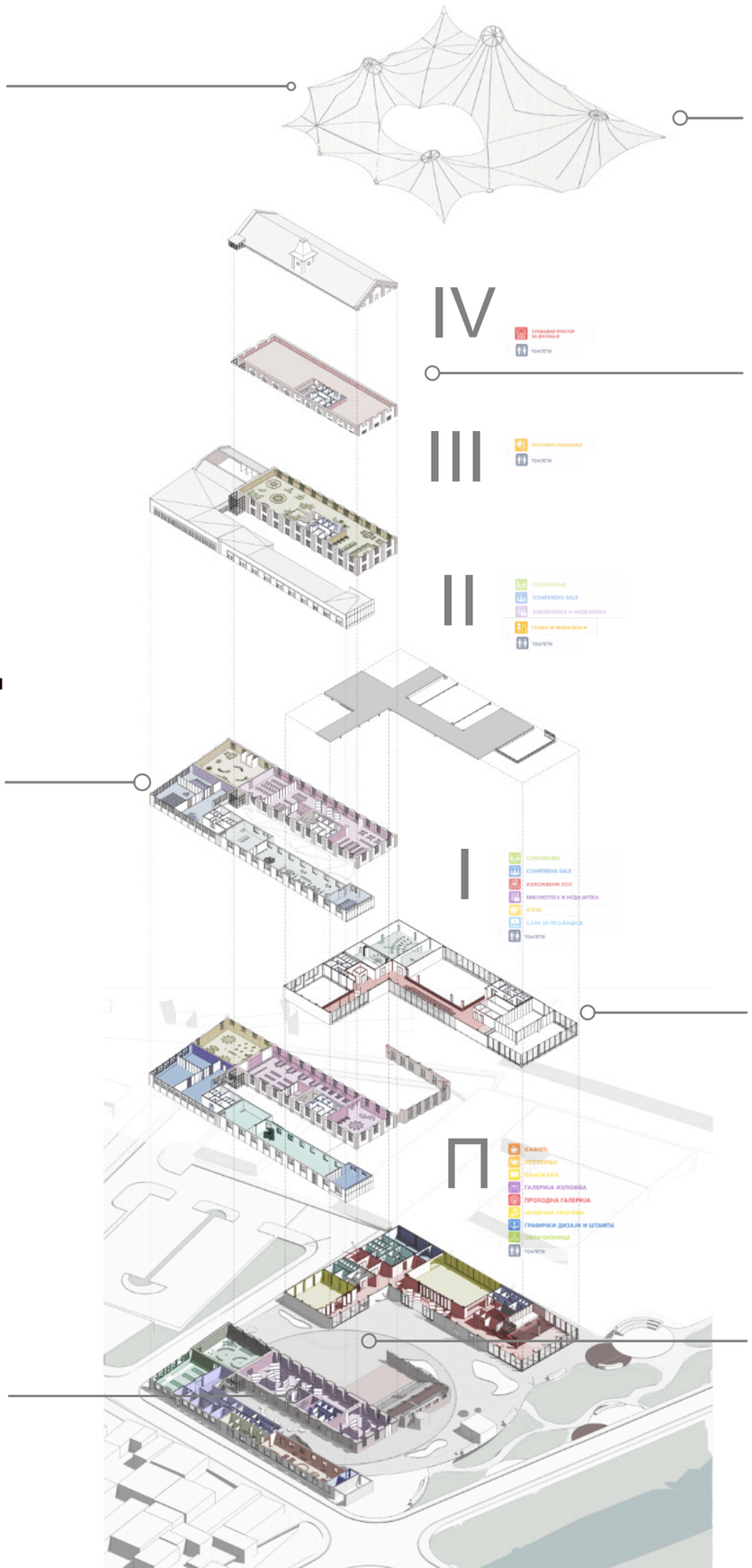

Унутар комплекса, постојећа зграда „Вулкана“ и административни објекат повезују се лаком кровном структуром на нижем нивоу, чиме се успоставља функционална повезаност без нарушавања аутентичности основних волумена. Ова интервенција омогућава читање објеката као јединственог система, уз очување њихове индивидуалности.

Хибридна синергија - преиспитивање граница дисциплине

У том међупростору са продукционим садржајима формира се простор креативних радионица, намењен различитим типовима практичног и колективног рада. Флексибилна организација простора омогућава одржавање радионица, израду сценографије, изложбених поставки, "prototyping" процеса и едукативних

Сусрет технологије и простора

Попут урбаног свода, мембрана обједињује различите програмске садржаје и јавне просторе у јединствену целину. Она постаје више од архитектонског елемента - просторни оријентир, место сусрета и препознатљив симбол новог културног центра. Својом лакоћом повезује земљу и небо, прошлост и будућност, индустријско наслеђе и савремени градски живот.

Читање наслеђа - нови живот напуштении локација и зграда

Централни објекат „Вулкан“ задржава улогу носиоца идентитета комплекса и пренамењује се у архиву, библиотеку и медијатеку, са музејским простором у приземљу. На тај начин, објекат постаје место колективног памћења, истраживања и интерпретације индустријског наслеђа, повезујући прошлост комплекса са савременим културним праксама.

Простор обликован према нашем ритму, светлости и потребама

Нови перформанс центар конципиран је као флексибилан мултифункционални простор способан да подржи различите типове културних догађаја - од изложби и представа до концерата, плесних перформанса и јавних окупљања. Две сале различитог капацитета, уз мобилан ентеријер и могућност потпуног отварања ка централном дворишту, омогућавају проширење сцене и интеграцију унутрашњег и спољашњег простора у јединствен амбијент.

Социјална кохезија - Платформа за јачање заједнице

Посебну улогу у организацији комплекса има централни отворени простор, који представља главну тачку сусрета корисника, публике и различитих програмских садржаја. Овај простор функционише као јавни градски плато - место дружења и боравка на отвореном, али и као простор за одвијање културних манифестација и окупљање публике током догађаја.

ОСНОВА ПРИЗЕМЉА - НОВОПРОЈЕКТОВАНО СТАЊЕ

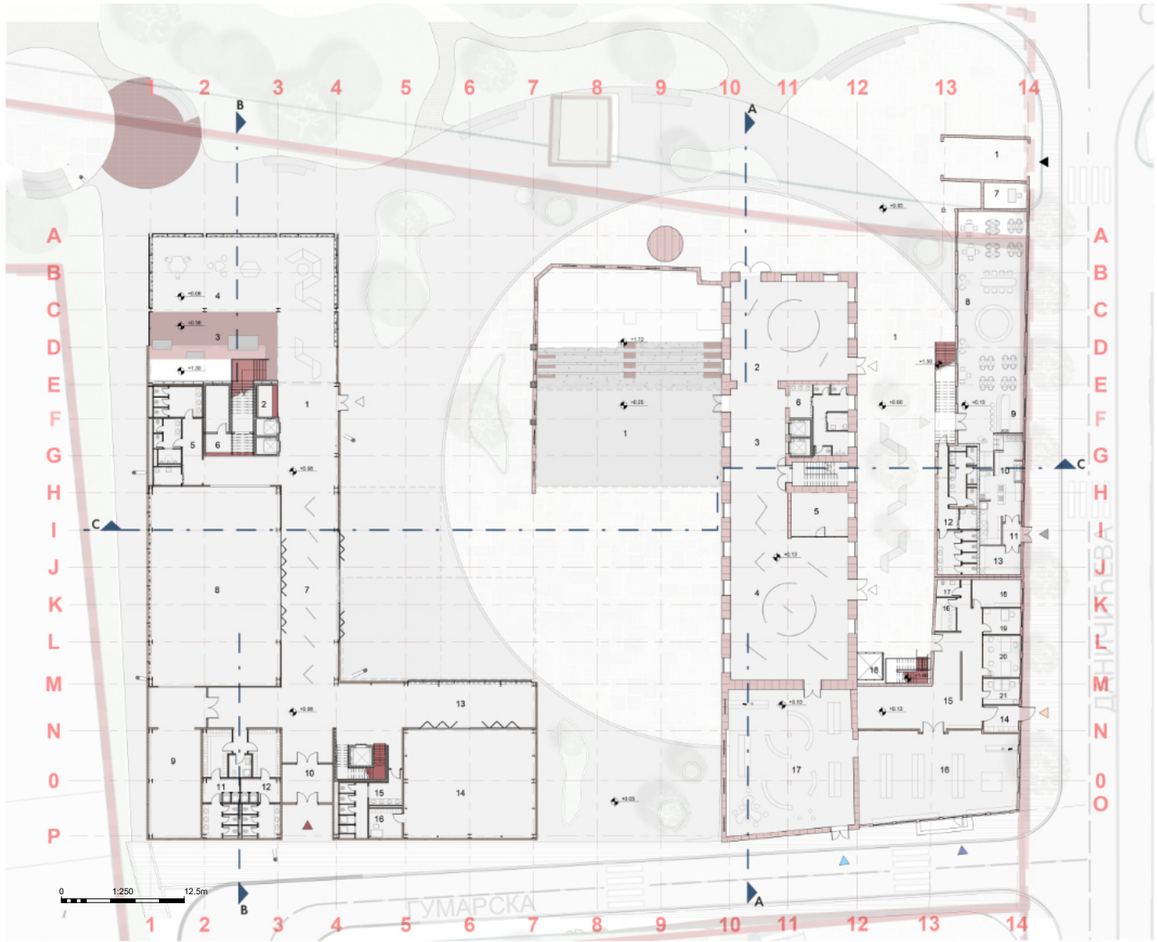
ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКАТ

1. Наткривено галеријско двориште
2. Изложбена просторија 1
3. Хол у склопу галерије
4. Изложбена просторија 1
5. Соба за пројекције у склопу галерије
6. Пасаж кроз аминистративну зграду
7. Портирница
8. Кафе-ресторан
9. Шанк кафе-ресторана
10. Кухиња ресторана
11. Улаз за допремање намирница
12. Тоалети за потребе госте кафића
13. Оставе ресторана
14. Улаз у одељење графике
15. "Lounge room" одељења графике
16. Mini Bar
17. Тоалет одељења графике
18. Штампарија
19. Канцеларија 1
20. "Meeting room" одељења графике
21. Канцеларија 2
22. Књижара

НОВОПРОЈЕКТОВАНО

1. Улазни хол
2. Рецепција
3. Платформа за дружење
4. Изложбени хол
5. Тоалети
6. Гардероба
7. Галерија у склопу ходника
8. Сала 1
9. Остава за опрему
10. Улазни предпростор
11. Свлачионица мушка
12. Свлачионица женска
13. Галерија у склопу ходника
14. Сала 2
15. Тоалети
16. Шминкерница

ОСНОВА I СПРАТА - НОВОПРОЈЕКТОВАНО СТАЊЕ

ПОСТОЈЕЋИ ОБЈЕКАТ

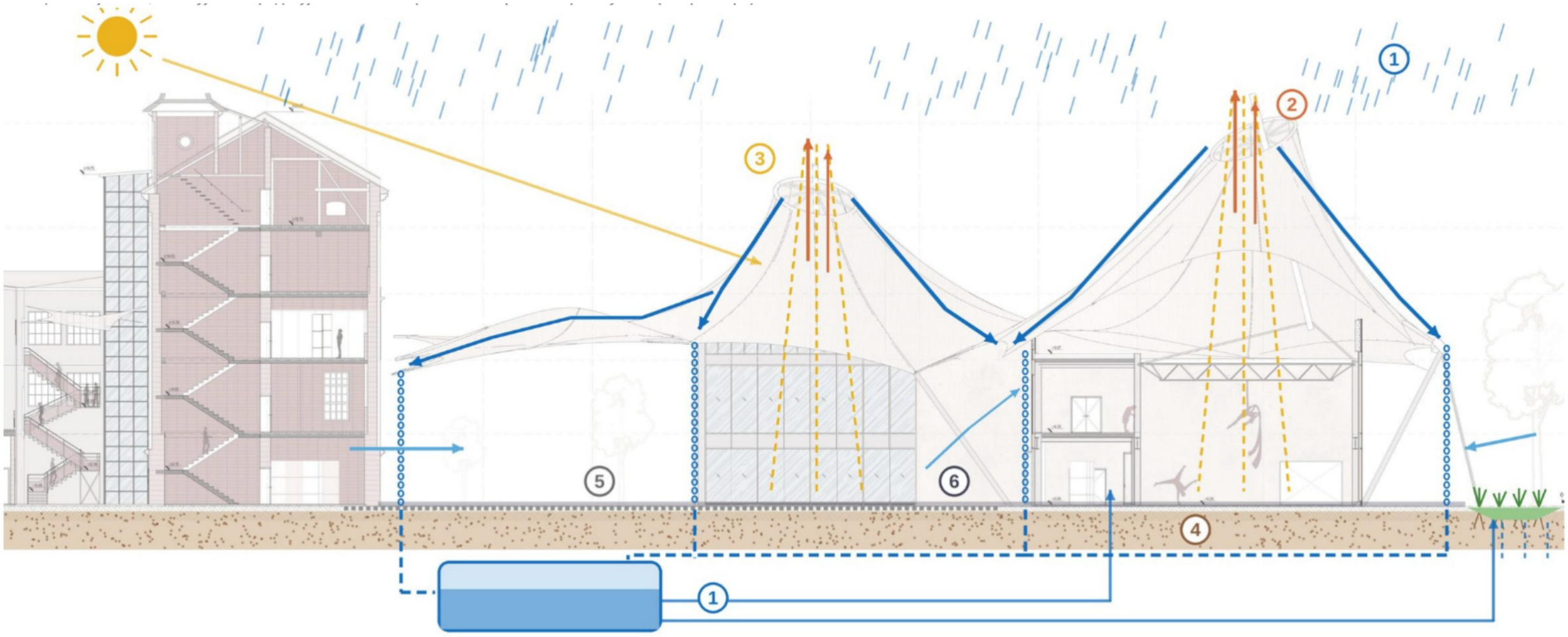
1. Библиотека и медијатека
2. Тоалети
3. Атеље и радионички простор
4. "Lounge room" конференса
5. Сала за састанке 1
6. Сала за састанке 2
7. Тоалети
8. Заједничка кухиња за запослене
9. Coworking простор
10. "Meeting room"

НОВОПРОЈЕКТОВАНО

1. Хол
2. Тоалети
3. Пролазни мултигунцкионални ходник
4. Пролазни мултигунцкионални ходник
5. Слушаоница
6. Соба за пројекције
7. Мултифункционална бина
8. Тоалети

КРУЖНА ЕКОНОМИЈА - ЧУВАЊЕ РЕСУРСА

ПРОСТОР КОЈИ ЖИВИ У СКЛАДУ СА ПРИРОДОМ И ОБНАВЉА ЈЕ

1 ВОДА – КИШНИЦА

Вода се слива ка најнижим тачкама мембране – ивицама, долинама и сидрима – и „ланцима за кишу“ спушта у подземне цистерне. Користи се за заливање зеленила и парка и за испирање тоалета; вишак упијају кишни вртови.

≈ 1.400 m³ воде годишње

2 ВАЗДУХ – ПРОВЕТРАВАЊЕ

Форма мембране ради као димњак: загрејан ваздух се подиже и излази кроз прстенове на врховима, а свеж ваздух улази са ниских обода. Двориште и хол се природно проветравају.

без механичке вентилације

3 СВЕТЛО

Прстенови на врховима уводе дневну светлост у двориште и сале – мање вештачког осветљења током дана. Ноћно осветљење је топло и усмерено наниже, без светлосног загађења неба и реке.

дневно светло кроз прстенове

4 ТЛО – ЛЕЧЕЊЕ

Контаминирано земљиште бивше кожаре и гумаре се деконтаминира и рекултивише. Уводе се зеленило, парк и рекреација, а комплекс се наставља у линијски парк уз Нишаву.

слободне површине
29 % → 60 %

5 МАТЕРИЈАЛИ – КРУЖНА ЕКОНОМИЈА

Постојећи објекти се задржавају, опека и челик уклоњених хала поново се користе, а шут постаје рециклирани агрегат за платое. Мембрана од стаклене тканине са PTFE премазом је лака, дуготрајна и инертна.

без нових загађивача

6 СЕНКА И МИКРОКЛИМА

Мембрана засењује двориште и ублажава урбано топлотно острво. Са зеленилом, водом и пропусним површинама ствара пријатну микроклиму за суживот људи, биљака и животиња.

хладније двориште лети

МАТЕРИЈАЛИЗАЦИЈА - СПОЈ ПРОШЛОСТИ И БУДУЋНОСТИ

Материјализација пројекта заснива се на јасном контрасту између постојећег индустријског наслеђа и нових интервенција. Постојећи објекти задржавају свој робустан, тежак и текстурисан карактер, са израженом материјалношћу опеке, бетона и индустријских елемената, док новопројектоване структуре делују лагано, транспарентно и готово нематеријално. Нови објекат не имитира постојећу архитектуру, већ са њом успоставља дијалог кроз контраст масивног и лаганог, затвореног и отвореног, старог и савременог. На тај начин, различити временски слојеви остају јасно читљиви, док комплекс добија нови просторни и визуелни идентитет.

Мембранска структура представља кључни елемент материјализације и просторне артикулације комплекса. Она не функционише као класичан кровни покривач, већ као лаган, лебдећи слој који наглашава улазне и јавне зоне, истовремено задржавајући отвореност централног простора. Радијално организовани мембрански врхови формирају динамичну конструкцију која усмерава токове кретања кроз комплекс, наглашавајући вертикалност и ствара препознатљиву силуету комплекса.

Сваки прстен конструкције, односно отвор у кровној равни, поред конструктивне функције има и улогу у природном осветљењу и просторној оријентацији корисника. Осветљени отвори постају визуелни оријентири који суптилно усмеравају кретање ка зонама у којима се одвијају главна дешавања комплекса. На тај начин конструктивни систем истовремено доприноси функционалности, квалитету амбијенталног осветљења и већој просторној читљивости целине.

Мембрана функционише на три нивоа истовремено:

Просторно - физички обједињује трг, објекат и спољни простор у један систем без јасне границе.

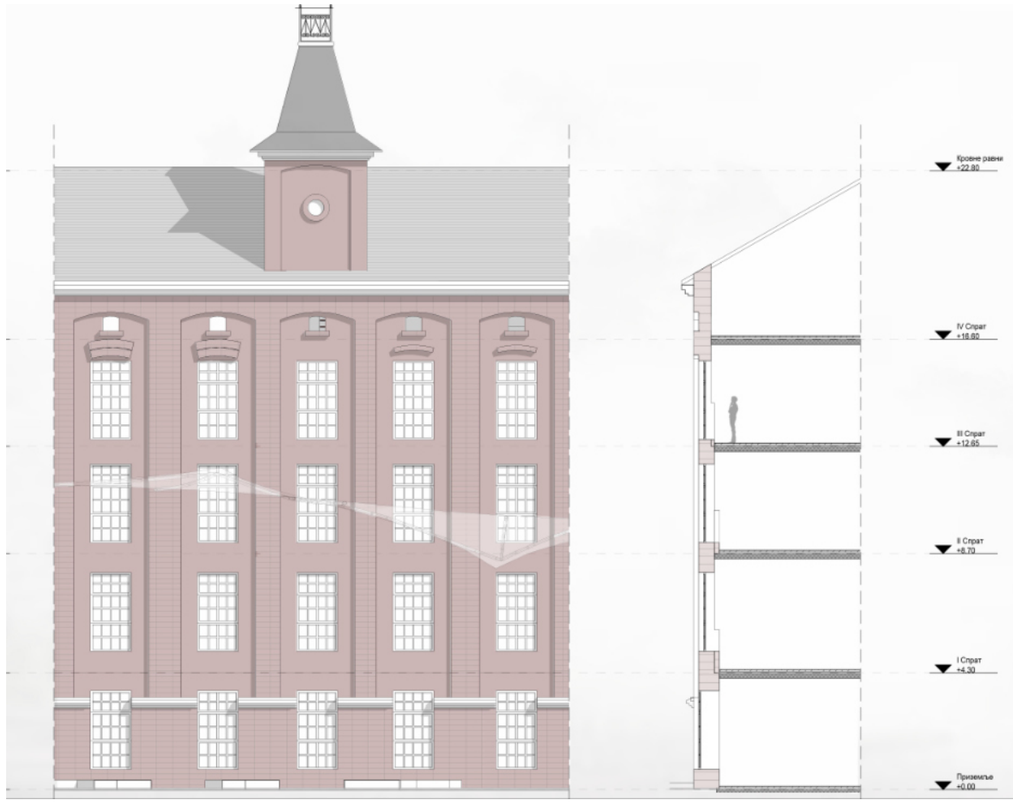
Концептуално - постаје материјализација самог екотона: ни град, ни природа, већ простор између.

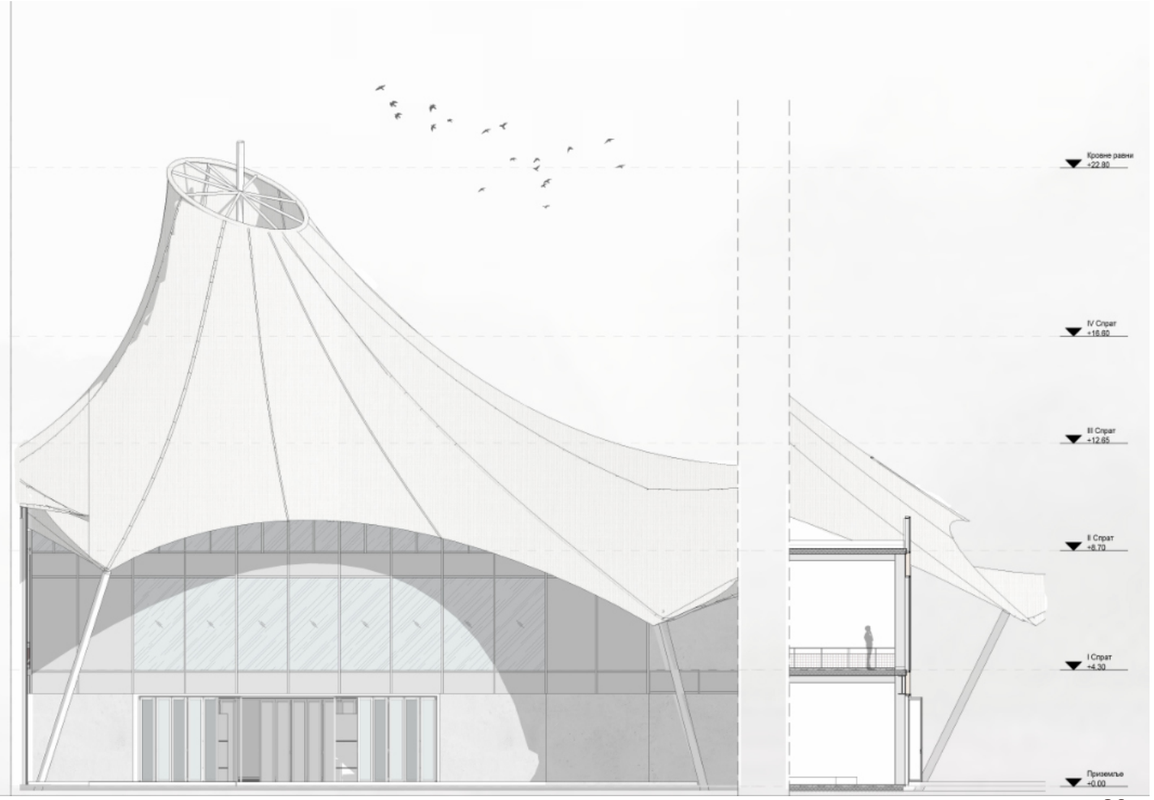
Симболички - представља прелаз са индустријског наслеђа ка новом, технолошки напредном и флексибилном граду.

Техничка логика мембранске структуре заснива се на принципу тензоструктуре, у којој мембранска површина функционише кроз систем затезања и прстенова. Затеге преузимају и преносе силе ка ослонцима, док прстенови дефинишу геометрију и стабилност конструкције. На тај начин постиже се велика покривена површина уз минималну количину материјала, док простор испод мембране остаје ослобођен сувишних стубова и вертикалних препрека. Оваква конструктивна логика омогућава флексибилност простора и његову прилагодљивост различитим програмима – од свакодневног окупљања и боравка до изложби, перформанса, фестивала и других привремених садржаја.

Мембрана обезбеђује сенку и заштиту од падавина, док се кишница са затегнутих површина усмерава ка контролисаним тачкама сакупљања и може користити за потребе комплекса, попут наводњавања зелених површина. Отвори формирани прстенастим елементима омогућавају продор природног светла, док висинска организација мембране доприноси природном струјању ваздуха и смањењу прегревања током топлијих периода. Лагана тензоструктура тако смањује материјалну масу нове интервенције и њен утицај на постојеће окружење, истовремено омогућавајући да простор остане отворен, прозрачан и прилагодљив.

Конструктивни систем тако истовремено доприноси функционалности, квалитету амбијенталног осветљења, климатском комфору и већој просторној читљивости целине. Техничка логика конструкције постаје део архитектонског израза: оно што је неопходно за стабилност система истовремено гради његову препознатљиву силуету и остварује дијалог између тешког индустријског наслеђа и лагане, прилагодљиве архитектуре будућности.

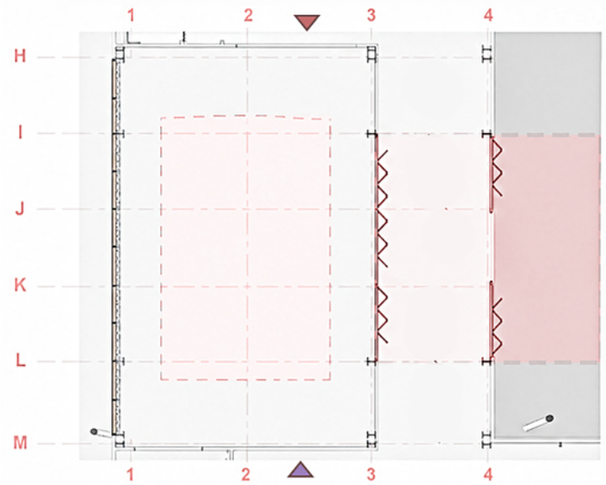

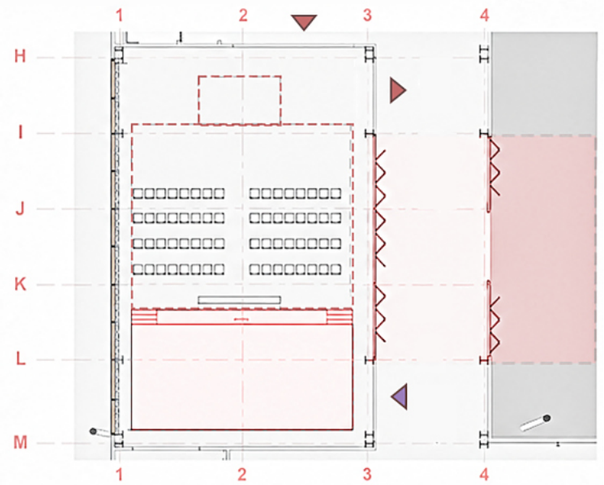
ФЛЕКСИБИЛНОСТ ПРОСТОРА

Вишенаменска сала конципирана је као адаптабилан простор способан да одговори на различите програмске потребе – од изложби и предавања до сценских наступа, плесних догађаја и интерактивних јавних окупљања. Основна просторна логика заснива се на брисању јасних граница између функција, омогућавајући трансформацију простора у складу са потребама корисника. Покретни елементи и слободна организација ентеријера омогућавају брзу промену конфигурације без нарушавања просторног идентитета сале. Конструктивни систем обезбеђује максималну флексибилност. Распони носеће конструкције ослобађају централни простор од стубова, стварајући јединствен и непрекинут простор за различите поставке, кретање и догађаје. Посебна вредност простора је могућност ширења активности ван оквира затворене сале. Отварањем према партеру, програм се природно излива у јавни простор, повезујући ентеријер и екстеријер у јединствену целину. Сала тако постаје динамична платформа, а не фиксно дефинисан простор. Додатни степен адаптабилности обезбеђују проходне галерије на етажи, које визуелно повезују различите делове објекта и функционишу као комуникациони прстен око централног простора. По потреби, могу преузети улогу трибина и посматрачких платформи, повећавајући капацитет без трајних измена организације. Оваква организација омогућава различите сценарије коришћења приказане на графичком прилогу и обезбеђује отвореност, прилагодљивост и просторни континуитет. Сала тако постаје флексибилна инфраструктура културног живота, способна да се мења заједно са потребама заједнице.

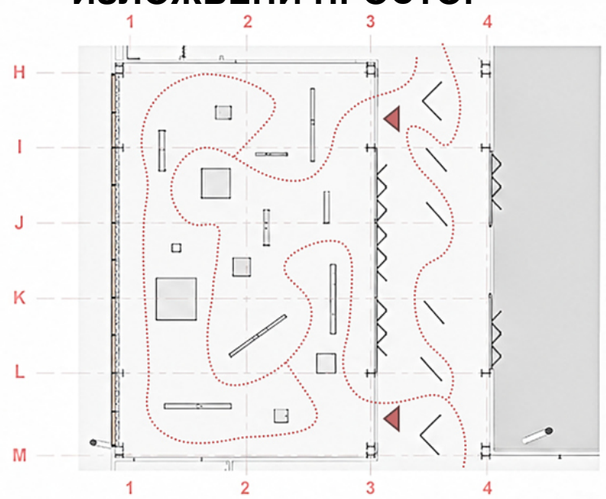
ПЛЕСНА ДВОРАНА

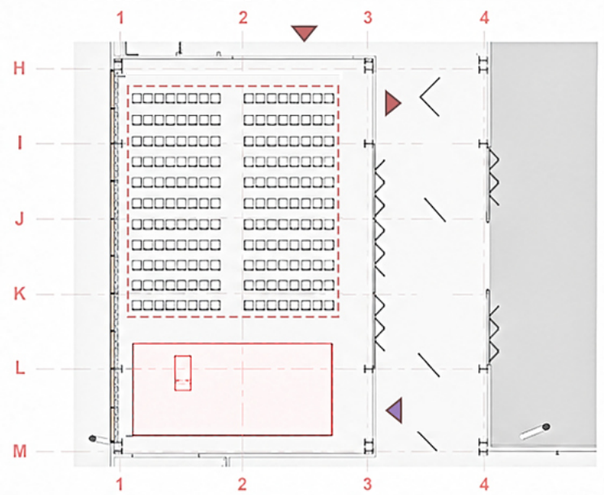
ПОЗОРНИЦА ЗА ГЛУМУ

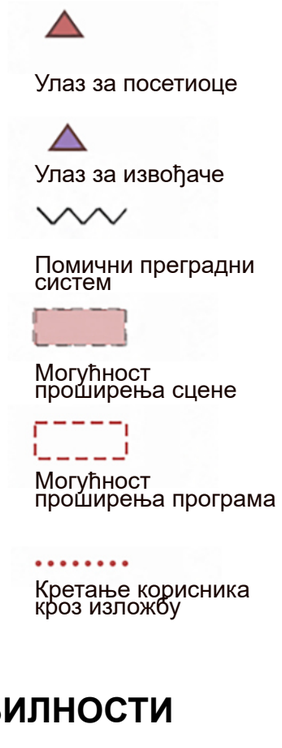

ИЗЛОЖБЕНИ ПРОСТОР

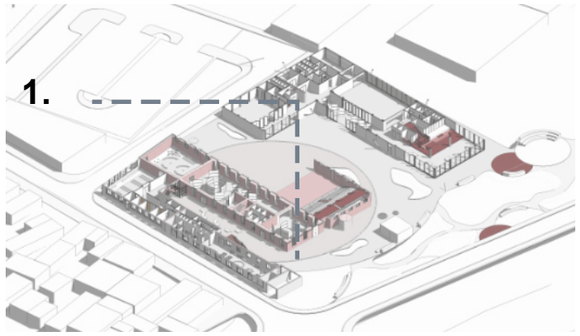

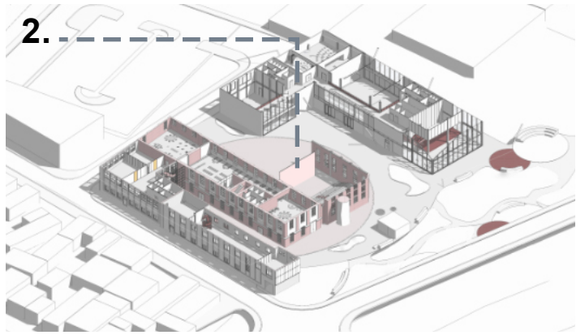
АМФИТЕАТАР

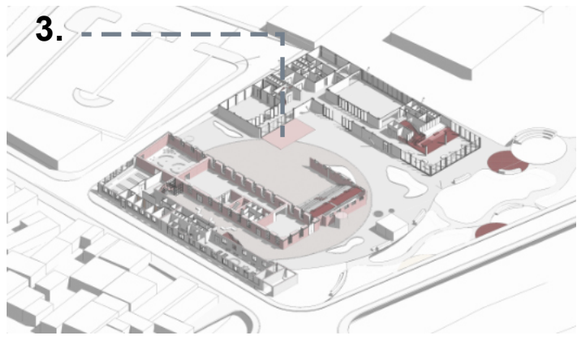

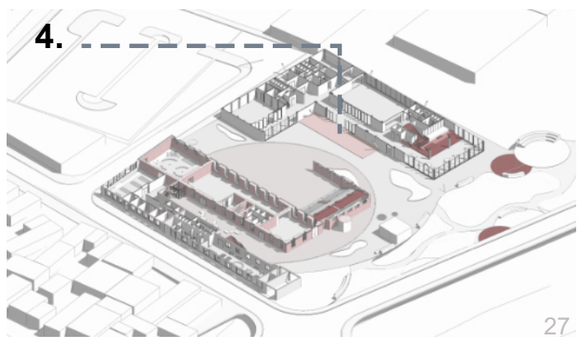

ВАРИЈАНТЕ ПОСТАВКЕ ПЛАТФОРМЕ У КОМПЛЕКСУ

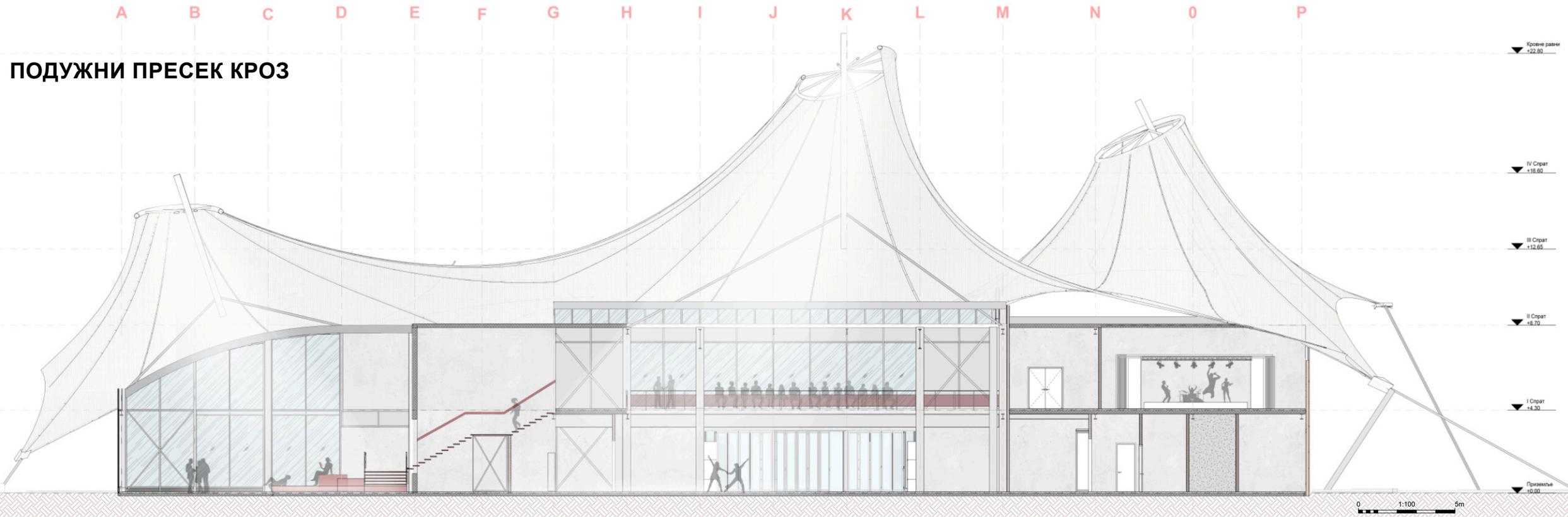

ЗОНА ИНТЕНЗИВНОГ ЖИВОТА, СТАЛНЕ ПРОМЕНЕ И ВИСОКЕ АДАПТИБИЛНОСТИ

ПОДУЖНИ ПРЕСЕК

ПОДУЖНИ ПРЕСЕК КРОЗ

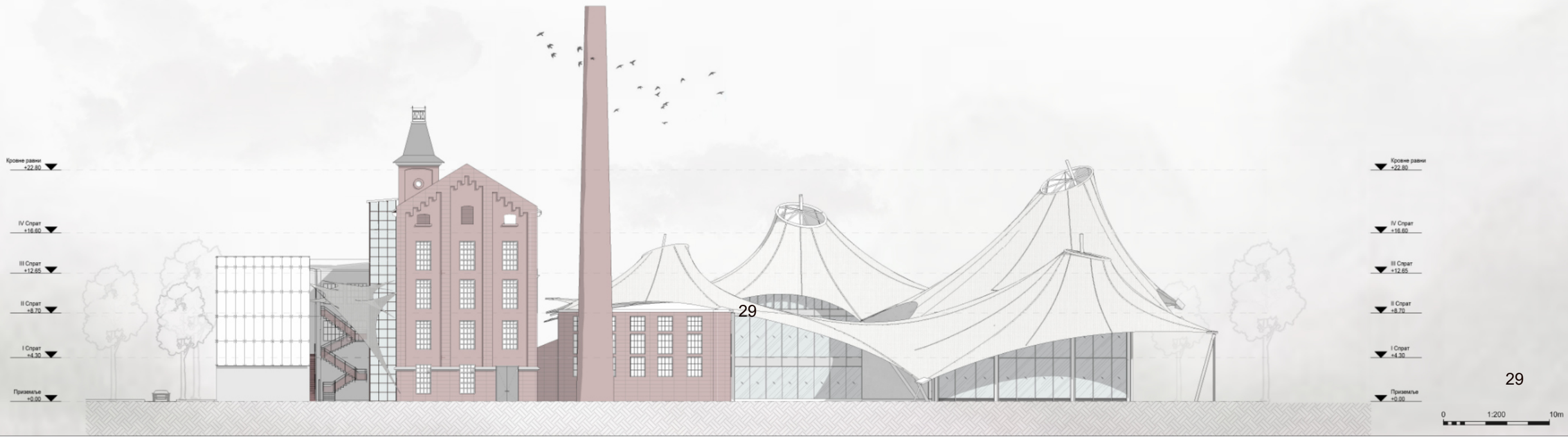
ПОГЛЕД НА КАРАКТЕРИСТИЧНИ УЛИЧНИ ФРОНТ

ПОГЛЕД НА ФАСАДУ ЗГРАДЕ "ВУЛКАН" СА УНУТРАШЊЕГ ДВОРИШТА

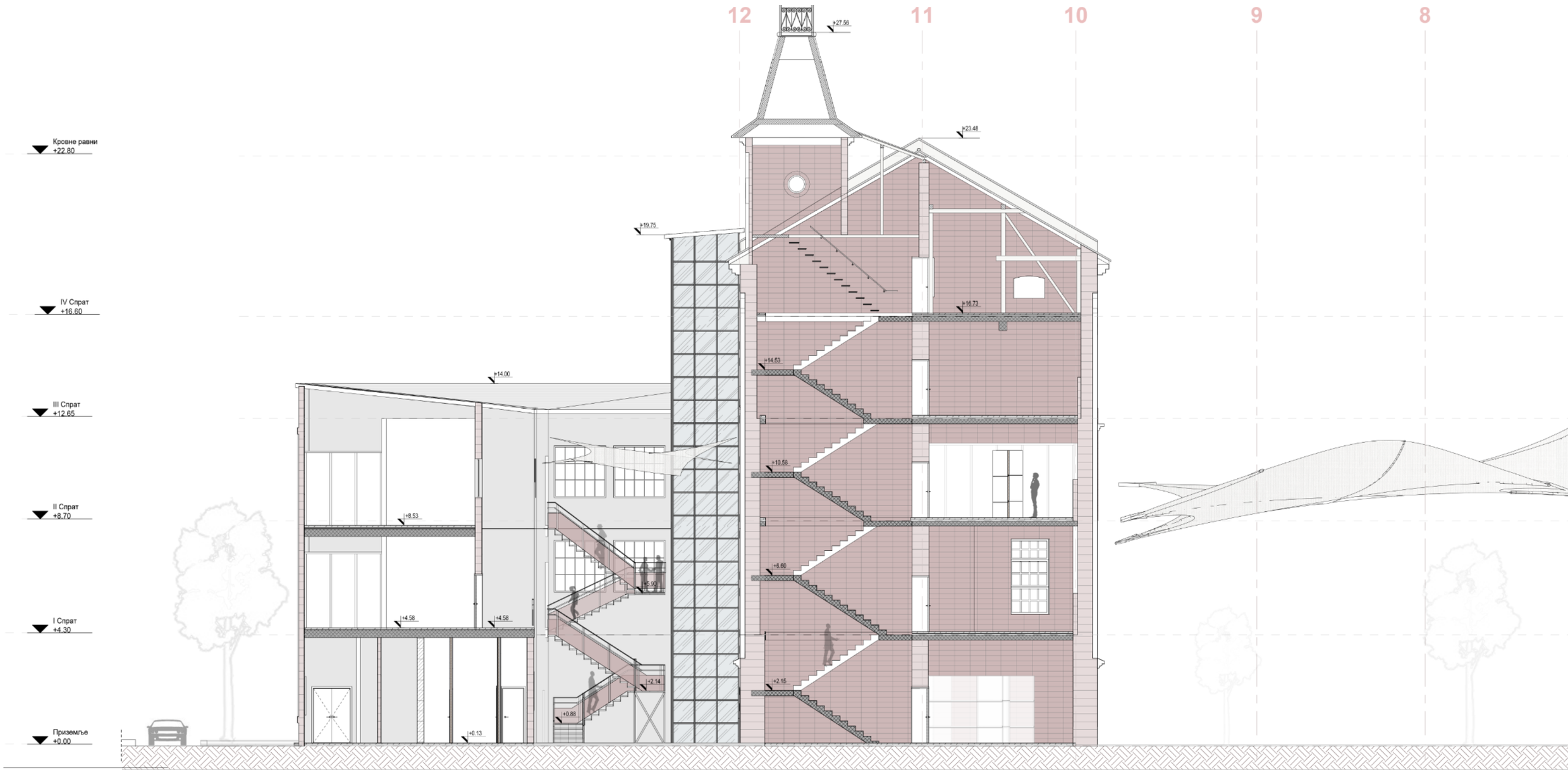

ПОГЛЕД НА ПРЕДЊУ ФАСАДУ КОМПЛЕКСА СА СТРАНЕ РЕКЕ

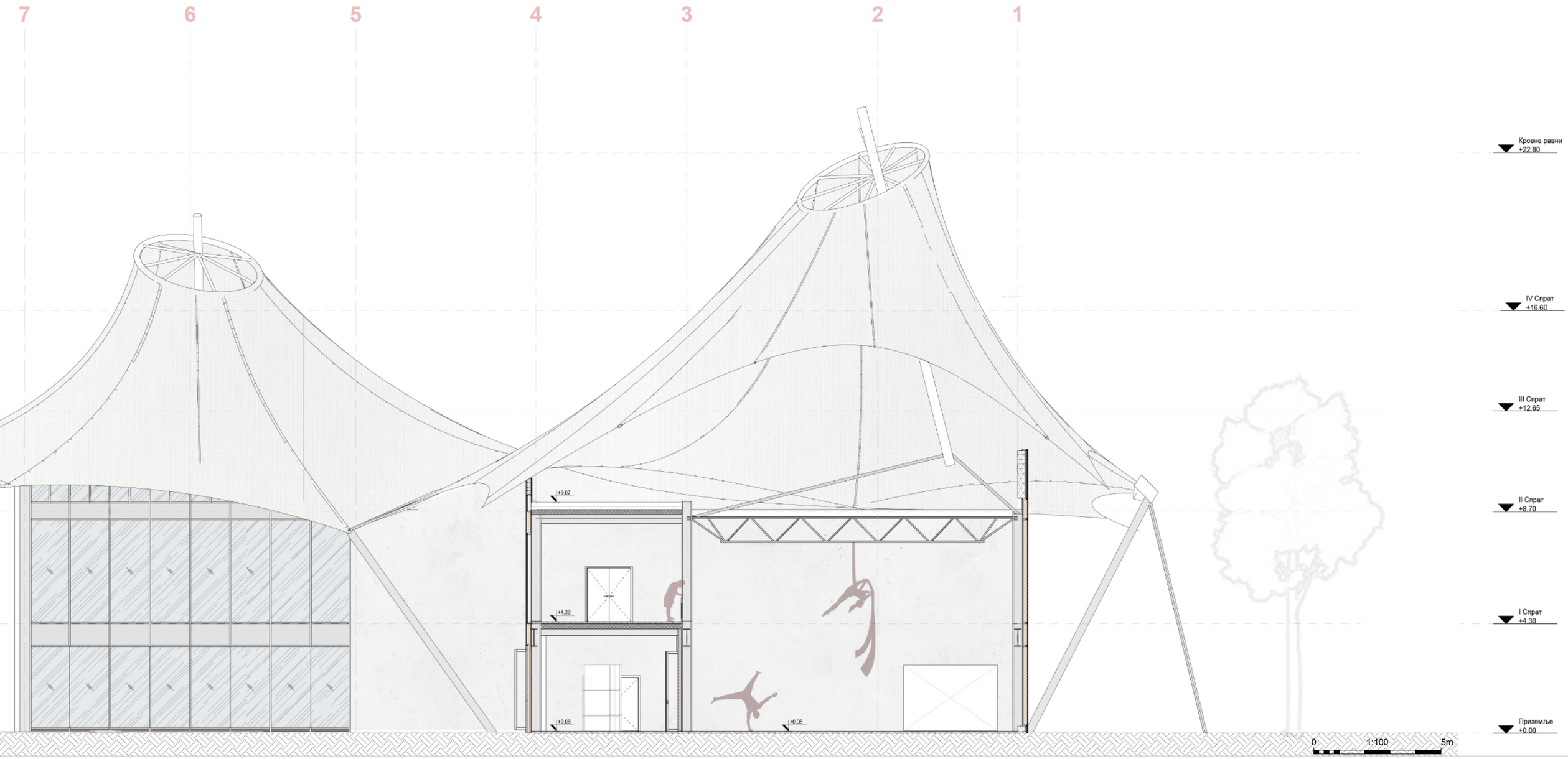

29

ПОПРЕЧНИ ПРЕСЕК КРОЗ НЕКАДАШЊУ ФАБРИКУ "ВУЛКАН"

ПОПРЕЧНИ ПРЕСЕК КРОЗ НОВОПРОЈЕКТОВАНИ ЦЕНТАР КУЛТУРЕ

01 ЕКОТОН - ЗАБОРАВЉЕНО НАСЛЕЂЕ НА ОБАЛИ РЕКЕ

Напуштене структуре, деградирани пејзажи, фрагментисане заједнице и потиснути природни токови - екотон савременог града. На Старом Вулкану шест система се прожима, али границе међу њима раздвајају уместо да граде синергију.

ДИЈАГРАМ 01 / 03 — ПРОБЛЕМИ

ЛЕГЕНДА

- систем који постоји
- прекинута веза
- празнина — простор између система
- екотонска зона — граница која раздваја

01 НАСЛЕЂЕ

НАПУШТЕНА СТРУКТУРА

Некада простор производње и развоја града, Стари Вулкан данас је напуштена структура. Индустријско наслеђе чува меморију места, али више не учествује у савременом животу града

→ Изгубљена функција за последицу има простор без улоге у граду

02 ГРА Д

ФРАГМЕНТИСАНО УРБАНО ТКИВО

Локација је зона интензивног преплитања: индустријско наслеђе, река, природа, урбано ткиво и неформални облици живота постоје једни поред других, али нису повезани у јединствен систем.

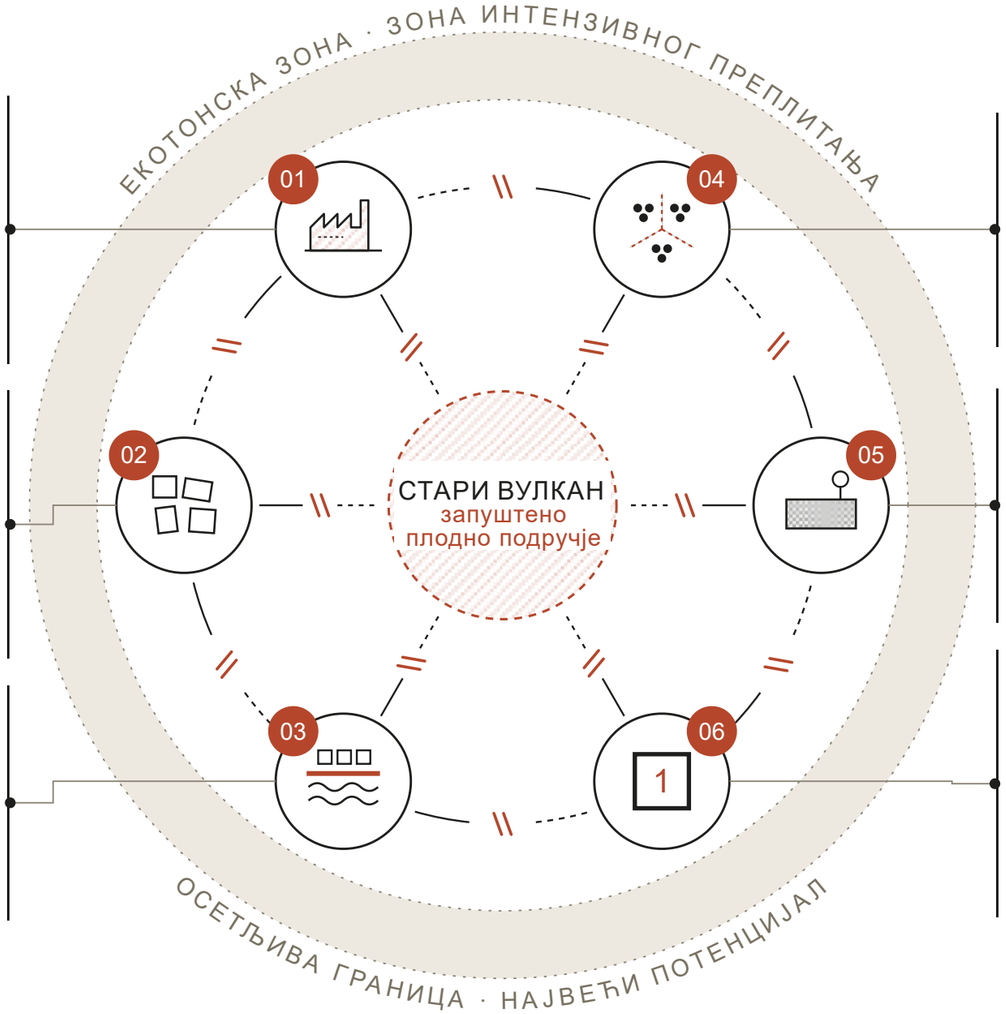
→ Простор између постаје празнина

03 РЕКА

НАРУШЕН ПРИРОДНИ ТОК

Нишава тече уз локацију, али је потиснута на руб. Веза између града, комплекса и реке је прекинута - обала је позадина, а не простор сусрета.

→ Природни ток постоји, али није интегрисан

04 ЗА Ј ЕДНИЦА

ФРАГМЕНТИСАНА ЗАЈЕДНИЦА

Различите друштвене групе и неформални облици живота деле исти простор, али немају заједнички, отворен, некомерцијалан простор сусрета, производње и размене идеја.

→ Различитости се раздвајају уместо да се прожимају

05 ПРИРОДА

ДЕГРАДИРАНИ ПЕЈЗАЖ

Тврде и непропусне површине, мало зеленила и сенке, деградирани рубови као последице интензивне производње. Пејзаж је нарушен, а природни процеси места угашени.

→ Метаболизам места је прекинут

06 АРХИТЕКТУРА

ГРАД КАО КОНАЧАН СИСТЕМ

Објекат који затвара једну функцију у одређеном тренутку не може да прати град у климатској, енергетској и друштвеној нестабилности. Када се потребе промене, простор остаје празан

→ Коначна форма, без способности да подржи промену

ЕКОТОНИ САВРЕМЕНОГ ГРА ДА

01 · 06 НАПУШТЕНЕ СТРУКТУРЕ	+	05 ДЕГРАДИРАНИ ПЕЈЗАЖИ	+	02 · 04 ФРАГМЕНТИСАНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ	+	03 ПОТИСНУТИ ПРИРОДНИ ТОКОВИ	=	ДИЈАГНОЗА ЕКОТОН БЕЗ МЕМБРАНЕ осетљива граница али и простор највећег потенцијала

Простор између некада активне фабрике и савременог града више није празнина коју треба попунити. Он је потенцијални организам града који треба покренути.

→ ДИАГРАМ 02 · МЕМБРАНА: ОД ГРАНИЦЕ ДО РАЗМЕНЕ`

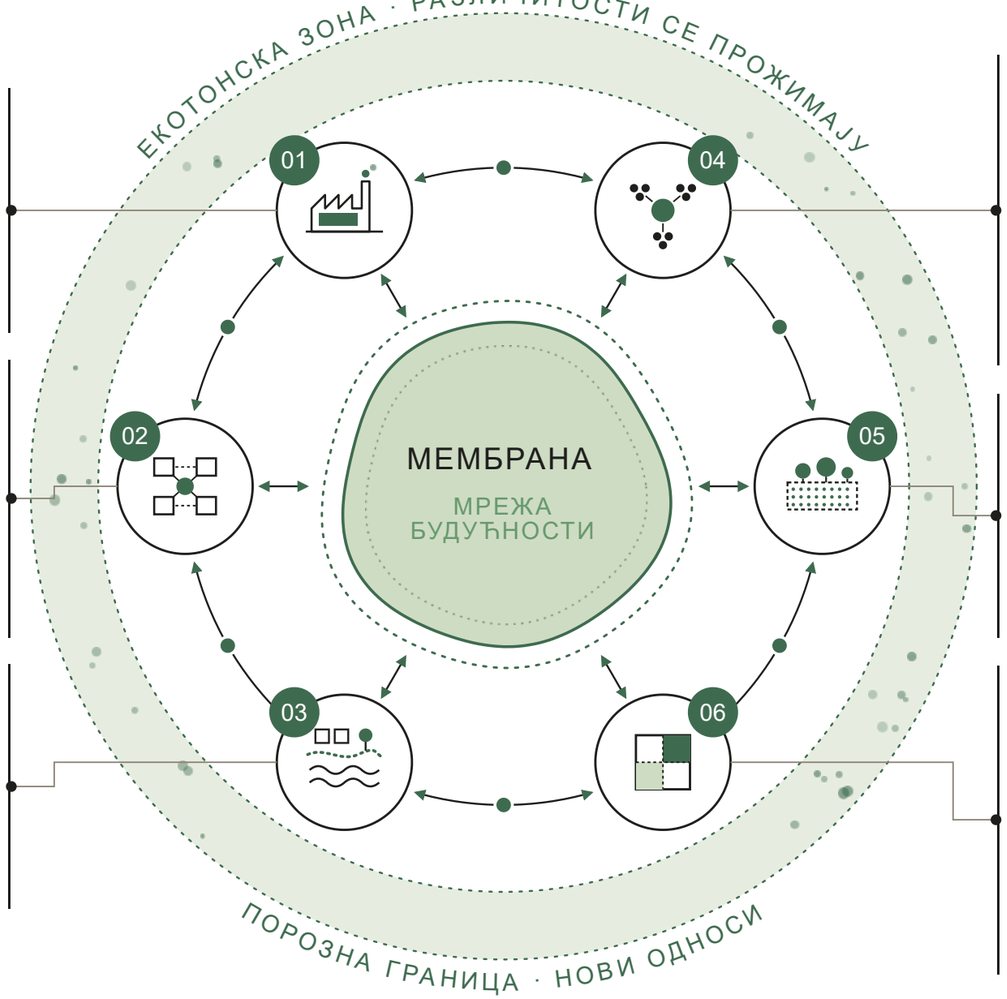
02 ОД ГРАНИЦЕ ДО ПРОСТОРНЕ МРЕЖЕ

Дијаграм решења. Мембрион не брише постојеће слојеве, већ их повезује, преводи и трансформише у нови просторни систем. Брисањем границе међу њима настаје јавни простор као ново место заједништва.

ДИЈАГРАМ 02 / 03 — РЕШЕЊА

ЛЕГЕНДА

- активна веза / размена
- мембрана — заједнички јавни простор
- тачка сусрета између система
- порозна граница — екотон размене

01 НАСЛЕЂЕ

НОСИЛАЦ ИДЕНТИТЕТА И МЕМОРИЈЕ

Постојеће индустријске структуре се не бришу, већ постају носиоци идентитета и меморије места. Нови простори у њих уводе културу, уметност, рад, едукацију и експеримент.

ЧУВАЊЕ → ПРЕВОЂЕЊЕ → ТРАНСФОРМАЦИЈА

02 ГРА Д

НОВО МЕСТО ЗАЈЕДНИШТВА

У средишту система настаје јавни простор — између града и реке, између изграђеног и природног, између свакодневног живота и догађаја. Простор између више није празнина, већ медијатор.

ГРАД ↔ ВУЛКАН ↔ ЗАЈЕДНИЦА ↔ РЕКА

03 РЕКА

ОБНОВЉЕНА ВЕЗА СА РЕКОМ

Обала Нишаве постаје активни део система. Порозни рубови и отворени простори стварају меку границу — архитектура се не завршава тамо где почиње природа, већ прелази у пејзаж.

ГРАД + РЕКА → ХИБРИДНИ ПЕЈЗАЖ

04 ЗА Ј ЕДНИЦА

ПЛАТФОРМА ЗА ЖИВОТ, СУСРЕТ, ПРОИЗВОДЊУ И РАЗМЕНУ

Уместо још једног изолованог културног објекта — некомерцијална платформа отворена за различите генерације, културе и неформалне облике живота. Различитости се прожимају.

РАЗЛИЧИТОСТ → СУСРЕТ → РАЗМЕНА → ЗАЈЕДНИЦА

05 ПРИРОДА

РЕГЕНЕРАТИВНИ МЕТАБОЛИЗАМ

Пејзаж више није декорација архитектуре, већ њен активни део. Озелењавање, порозне површине, сеновити простори и микроклиматске интервенције постају део истог метаболизма.

НЕПРОПУСНА ПОВРШИНА → ПОРОЗНИ ПЕЈЗАЖ

06 АРХИТЕК ТУРА

ПОРОЗНЕ ГРАНИЦЕ ИЗМЕЂУ ПРОГРАМА

Простор мења интензитет и начин коришћења у зависности од времена, догађаја и корисника. Технологија омогућава да се систем непрестано прилагођава потребама људи и променама средине.

ЈЕДНА ФУНКЦИЈА → ВИШЕ СЦЕНАРИЈА → ПРИЛАГОЂАВАЊЕ

ЕНЕРГИЈЕ МЕТАБОЛИЗМА

МЕСТО Стари Вулкан, зона преплитања	+	**ПРИРОДА** река, зеленило, вода	+	**НАСЛЕЂЕ** меморија и идентитет	+	**ТЕХНОЛОГИЈА** флексибилни системи	+	**ЗАЈЕДНИЦА** различити облици живота	=	ОРГАНИЗАМ **МЕМБРИОН** еволутивни прототип простора

Мембрион не покушава да предвиди будућност већ се флексибилним програмом и способносит адаптације мења и прилагођава савременим потребама друштва и захтевима времена.

— МЕМБРИОН, КОНЦЕПТ

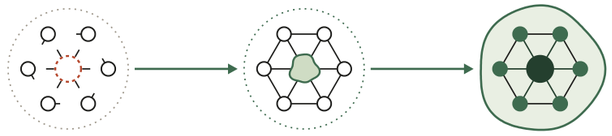
→ ДИЈАГРАМ 03 · ЖИВИ ЕКОТОН: ЕФЕКАТ ПРОЈЕКТА

03 МЕМБРИОН = ЖИВИ ЕКОТОН

Дијаграм резултата. Вредност Мембриона није у коначној форми, већ у способности да прими будуће промене.
Као живи систем, он расте кроз коришћење, мења се кроз искуство и опстаје кроз прилагођавање.

ДИЈАГРАМ 03 / 03 — РЕЗУЛТАТ

ЕВОЛУЦИЈА СИСТЕМА · 01 → 03

01 НАСЛЕЂЕ
ЧУВА
меморију и идентитет места

↓ не брише постојеће слојеве, већ их преводи у нови просторни систем који одговара потребама друштва

ПРОБЛЕМ напуштена структура → РЕШЕЊЕ носилац идентитета једног места

02 ГРАД
ПОВЕЗУЈЕ
различито - град, реку, наслеђе и заједницу

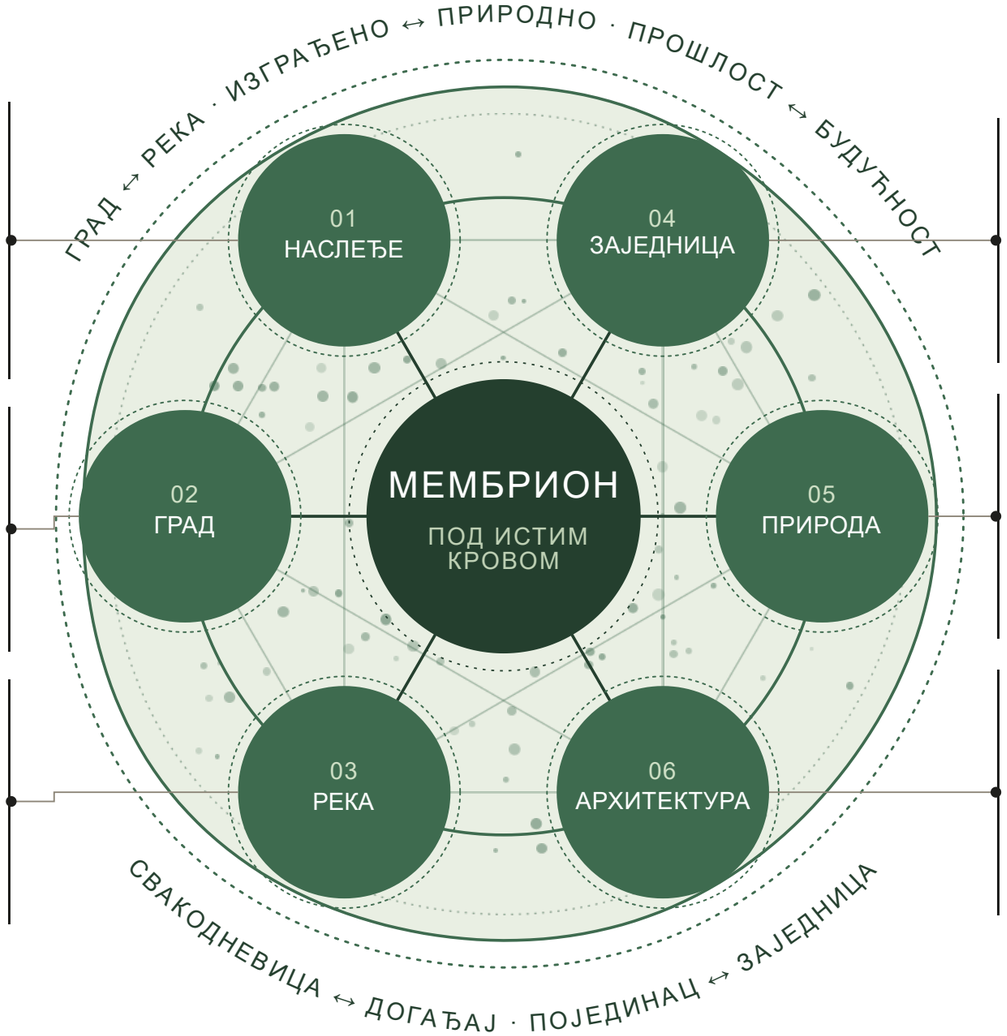
↓ кроз јавни простор као ново место заједништва

ПРОБЛЕМ фрагментисано ткиво → РЕШЕЊЕ
интегрисан просторни систем који не припада искључиво граду, природи или заједници већ постоји као просторни осђднос ових система

03 РЕКА
ПРОЖИМА
изграђено и природно, град и реку

↓ архитектура прелази у пејзаж, а обала постаје простор сусрета културе, људи, историје и будућности

ПРОБЛЕМ потиснути ток → РЕШЕЊЕ веза са реком

04 ЗАЈЕДНИЦА
ПРОСТОР ЗА СВЕ
нове односе између различитих облика живота

↓ кроз платформу за живот, сусрет, производњу и размену

ПРОБЛЕМ фрагментисана заједница → РЕШЕЊЕ
културна платформа која окупља и ствара нову ен'ергију

05 ПРИРОДА
ЛЕЧИ
фрагментисано и деградирано

↓ регенеративним метаболизмом пејзажа, воде и микроклиме

ПРОБЛЕМ деградиран пејзаж → **РЕШЕЊЕ** регенеративни и самоодржив метаболички систем

06 АРХИТЕКТУРА
ПРИЛАГОЂАВА СЕ
простор потребама људи и променама средине

↓ развија се кроз коришћење, мења се кроз искуство, опстаје кроз прилагођавање

ПРОБЛЕМ дефинисан систем → РЕШЕЊЕ отворен програм

ТРАНСФОРМАЦИЈА

01 · ЕКОТОН ГРАДА
— напуштене структуре
— деградирани пејзажи
— фрагментисане заједнице
— потиснути природни токови

→

02 · ЕВОЛУТИВНИ ПРОТОТИП
МЕМБРИОН
хибридни организам у екотонској зони

МЕСТО + ПРИРОДА + НАСЛЕЂЕ + ТЕХНОЛОГИЈА + ЗАЈЕДНИЦА

→

03 · РЕЗУЛТАТ
ЖИВИ ЕКОТОН

лечи фрагментисано, повезује различито и производи ново

Некадашња фабрика гуме "Вулкан" престаје да буде затворен објекат без функције и постаје друштвено-просторна зона између различитих реалности

Мембрион не даје коначан одговор на питања живота у граду, већ ствара плодно тло за рађање боље будућности.

ART